

OLAV

KATOLSK TIDSSKRIFT FOR RELIGION OG KULTUR

Intervju med biskop Gerhard Goebel, s. 1
Nordpolsmisjonæren

Anton Dekkers s.j., s. 4
Felles nattverd – ennå en gang?

Torbjørn Olsen, s. 8
Russland – håp og frustrasjon

Det handler om Sant'Egidio, s. 19
Når fattige og utslåtte blir vinnere

Bioetikkdebatten og de store religionene, s. 21
Det spriker!

Bokomtale, s. 24
Egil Fossum: Hos de kristne i Midtøsten.
Fra Alexandria til Aleppo

ØKUMENIKK OG SELVRANSAKELSE

«Den avgjørende faktor i arbeidet for kristen enhet er ikke vårt økumeniske sinnelag – eller mangel på samme. Den er Jesu bønn og vilje: 'At de alle må være ett –' Han som vi kaller 'Herre', og som gjør det til selve tegnet på kjærligheten til ham at vi gjør hva han sier – han ville og *vil* enheten.» Skrev St. Olavs daværende redaktør, pater Hallvard Rieber-Mohn, i 1966 i anledning *Bønneuken for kristen enhet*. Det årets «uke» representerte et vendepunkt her hjemme. For første gang var den katolske kirke offisielt med, takket være den helømvending Det 2. Vatikankonsil, avsluttet året før, hadde foretatt: Økumenikk, altså felleskirkelige bestrebelser, som den katolske kirke inntil da, ut fra sin selvforståelse, hadde takket nei til, skulle heretter være et viktig katolsk anliggende. «Her fører ingen vei tilbake til den ukjærlige fordom, den trangsynte polemikk, den kalde likegyldighet. Vi kan bare gå sammen fremover...» skrev Rieber-Mohn. Og minnet om at «ved dåpen er vi alle innpodet i den levende Kristus. Det åpner grenseløse utsikter vi lenge har nektet å se. I en verden som vender seg fra Gud, står vi alle vendt mot Hans livgivende ord, lyttende og ventende på Hans tale. Også her: En hel verden av felles, ubrukte muligheter – et bunnløst håp.»

Bønneuken ble avsluttet i St. Olav domkirke i Oslo: biskop Johs. Smidt fra Den norske kirke og biskop Jan Willebrands, innhentet fra Romas Sekretariatet for kristen enhet, preket, og representanter for baptistene og metodistene leste bibeltekster. «En stor og merkelig begivenhet», kalte biskop John W. Gran det; han hadde selv vært med på å hale konsildokumentet *Unitatis redintegratio* (gjenopprettelse av enheten) vel i land. «En skjellsettende begivenhet,» skrev redaktør Rieber-Mohn på lederplass. St. Olav kirke var fylt til siste ståplass, presse og NRK, fjernsynet innbefattet, var til stede. Og i Bergen samlet 1200 mennesker seg i den lutherske domkirke for å høre byens katolske sogneprest, mgr. Joseph Fishedick, preke og lytte til den påfølgende samtale mellom ham og biskop Per Lønning!

Det er skjedd adskillig siden 1966. Vi er godt i gang med det Rieber-Mohn i 1966 kalte «det enorme forsoningsarbeidet som påligger oss». Også læremessig er vi kristne av ulike konfesjoner også kommet hverandre nærmere. Så skulle man tro at man med utålmodig glede og iver ville samles om takk for det oppnådde og bønn om å se veien videre i lys av Guds ord.

Dessverre: I mange år nå har Bønneuken, i hvert fall her i Oslo, vært et randfenomen: en trofast liten skare har møtt opp, til dels veteraner med årtier på økumenisk kirkevei. Nå er arrangementet nærmest tørket inn. Grunnene, mangeartede som de er, lar vi ligge. Men at her trengs selvransakelse – på mange hold – turde være opplagt.

Selvransakelse er, enten vi liker det eller ikke, en vesentlig ingrediens i katolsk økumenikk. «De katolske troende skal,» formaner *Unitatis redintegratio*, «uten tvil nære omsorg for de adskilte brødre ved å be for dem, utveksle synspunkter med dem... og ta de første skritt overfor dem. *Men først og fremst skal de selv med oppmerksomhet og oppriktig sinn overveie de ting som bør fornyes og gjøres i selve den katolske familie, for at dens liv skal bære mer trofast og tydelig vitnesbyrd om den lære og de forordninger som er gitt den gjennom apostlene*» (vår uthevelse).

Jesuitten Anton Dekkers' artikkel «nattverden - ennå en gang» i dette nummer av St. Olav er et forsøk på katolsk selvransakelse, som oppsummeres med et utfordrende «hvorfor skal det som skiller oss, telle mer enn det som forener?». Hva var det pater Rieber-Mohn skrev i 1966? «En hel verden av felles, ubrukte muligheter». De er langt fra uttømt!

UKJ

nordpolsmisjonæren

BISKOP GERHARD GOEBEL, TROMSØ, INTERVJUA AV TOVE BULL

Biskop Gerhard Goebel i Tromsø stift fylte 70 år 1. desember i 2003. Det blei behørig markert med stilig mottaking i bispegarden i Tromsø. Heldigvis er vår gode biskop blitt mykje betre etter slaget for godt og vel eit år sidan, jamvel om han framleis har visse problem med motorikken, særleg i den høgre handa. At han er på så god veg til å vinne att helsa si, er det mange i Nord-Norge som takkar for.

Når han i tillegg kan feire 25-årsjubileum som biskop til våren, er det all grunn til å slå stort på og markere det på ymse vis, også med eit intervju i St. Olav.

I Tromsø blir Gerhard Goebel omtalt på mange ulike måtar. Han har mange namn, så han er oss kjær: biskop Goebel, Goebel, biskopen, katolikerbiskopen. Familie og nære venner kallar han bare Gerd; eg for min del liker å omtale han som biskop Gerhard. Det er slik han blir nemnd under den eukaristiske bønen i messefeiringa; det er nok derfor eg liker det så godt. Han er VÅR biskop Gerhard.

Eg har avtalt å møte han i bispegarden ein tung, grå mørketidsonsdag i adventa. På vegen dit renn dei kjende Grundtvig-orda meg i hugen: menneske først, kristen så. Det kunne biskopen òg ha sagt. Eller kunne han det ikkje? Han er så menneskeleg, men det menneskelege

ved han kan knapt skiljast frå det kristne. Menneske og kristen; i hans tilfelle er det to sider av same sak, og dei to sidene lar seg

ikkje skilje. Folk som har kjent han lenge, karakteriserer han slik: Han er så fredeleg. Han blir ikkje uvenn med nokon. Han er snill. Hjelpsam. Ryddig i hovudet. Praktisk orientert i sin måte å tenke på, praktisk i handling, handlings- og løysingsretta. Og totalt usnobbete.

Biskopen er altså fødd 1. desember i 1933 i Tyskland. Han var barn i eit Tyskland i krig, faren døydde på Austfronten, mora sat att med to barn; å vere ung, fattig enke var normalsituasjonen for ein heil kvinnegenerasjon der han voks opp, har han fortalt. Det var ingen barndom i idyll.

Eg spør korleis det hadde seg at han blei sendt til Norge.

– Det var i 1961 at det blei bestemt at eg skulle sendast til Nord-Norge. Eg var da relativt nyutdanna prest. Men det var lagt andre planar for meg tidlegare. Ordenen min, Den heilage familie, skulle ha av garde misjonærar til Etiopia. Det var eitt alternativ. Eit anna var å gje meg meir utdanning i økonomi, fordi ordenen trong større økonomisk kompetanse.

Tove Bull er professor i nordisk språkvitenskap ved Universitetet i Tromsø; tidligere rektor ved UiT.

– Og så blei det altså Tromsø og Nord-Norge i staden. Kva syntest du om det?

– Eg syntest vel ingenting. Det var heller ikkje mi oppgåve å synast noko. Men Tromsø var jo langt borte frå mor mi, som tok til å bli gammal. Og kommunikasjonane var heller ikkje slik som i dag.

– Men blei du ikkje spurd om du gjekk med på å bli sendt til Tromsø?

– Nei, jo, det vil seie, eg blei vel spurd om eg hadde innvendingar mot det. Men det skulle ein ikkje ha. På sett og vis trur eg faktisk det var lettare enn det er for unge prestar i dag. Korleis skulle eg kunne vite om eg ville til Tromsø, om eg hadde blitt spurd? Eg hadde aldri vore i Norge, hadde knapt nokon forestillingar om Nord-Norge, og om eg hadde nokon, viste det seg fort at dei ikkje stemte.

– Du kom i 1962?

– Ja, til Narvik med tog ein strålende midnattsol-sommar. Eg blei sittande i kupéen etter at dei andre passasjerane var gått av toget. Eg trudde vi hadde stoppa i ein forstad til Narvik; der var så stussleg og smått. Men så fekk eg auge på biskop Wember på perrongen.

– Forgjengaren din?

– Ja, men før det kom så langt at eg overtok etter han, var eg først i Tromsø som kapellan i tre år, så blei eg sokneprest i Hammerfest i 1965. Der var eg – med eit lite avbrekk i Mo i Rana – til 1970, da eg kom attende til Tromsø, no som sokneprest. I 1975 gjekk biskop Wember av, eg overtok som administrator samtidig som eg heldt fram som sokneprest til 1985. Med unntak av eit lite mellomspel med ein brasilianar som biskop, fylte eg begge funksjonane i praksis fram til 1985 da vi fekk ny sokneprest. Og til våren er det altså 25 år sidan eg blei bispevigsla i Roma.

– Fortel om Hammerfest! Det må jo vere ei forklaring på at du, i motsetnad til dei mange søringane som bare kjem på korte 'gjestevisittar' hit til landsdelen, ikkje har vendt sørover, eller attende til Tyskland. Du veit, vi er godt vante

med at folk utanfrå kjem – og dreg igjen. Du må da vere den katolske presten som har 'halde ut' lengst av alle som er blitt sendt hit.

– Det er eg no ikkje heilt sikker på, jamvel om du sjølv sagt har rett i at eg har vore her lenge. I Hammerfest fekk eg gode venner, og eg likte å arbeide sjølvstendig. I Tromsø budde eg hos biskopen, og han styrte i stort og smått. Hammerfest gav såleis andre utfordringar, og større fridom. Eg må likevel medgje at det av og til kjentest som eit fengsel, heilt fysisk. 'Fengselsveggene' var fjella og havet. Når hurtigruta hadde gått frå kaia, visste vi at vi ingen muligheter hadde til å komme oss vekk, før neste dags hurtigruteanløp. Men eg kom etter kvart til å trivast i Nord-Norge. Eg liker natur og folk her. Nord-Norge er meir totalt! Her var det iallfall tidlegare eit fellesskap som ikkje finst i andre delar av landet, eit fellesskap på liv og død, vil eg seie. No er det sjølv sagt annleis, med gode kommunikasjonar og utvida kontakt i alle retningar. Men da... eg har ei kjensle av at eg har opplevd noko av det gamle Nord-Norge, eit Nord-Norge som ikkje er meir.

– Når du no ser tilbake på alle desse åra og alt du har opplevd som katolsk prest og biskop i Nord-Norge, kva meiner du er det viktigaste du har oppnådd?

Lang pause...

– Det spørsmålet er ikkje riktig stilt. Det er eit galt spørsmål. Eg kan snakke om høgdepunkt, men ikkje om kva eg har oppnådd.

Viktige høgdepunkt er Karmel, vigslinga av det nye og flotte klosteret. Eit anna viktig høgdepunkt var da pastor Torbjørn Olsen blei prestevigsla i Vår Frue kyrkje. Det var første katolske prestevigsel i Nord-Norge etter reformasjonen. 'Suksess'

er ikkje eit Guds ord. Vi er her for å gjere det vi er sett til, uavhengig av suksess. Det er dessutan mi erfaring at ein kan ha lagt mykje arbeid og energi og ærleg vilje i noko som viser seg å bli ein fiasko. Å bygge kloster og hauste ære for det; det er inga sak. Å ha førebudd seg grundig og reist i timesvis for å oppsøke soknebarn, tilflytta katolikkar, for så å ha ei kjensle av å vere kommen i utrengrsmål, eller reint ut sagt vere uønskt, det er uendeleg mykje meir krevjande.

«Suksess' er ikkje eit Guds ord. Vi er her for å gjere det vi er sett til, uavhengig av suksess.»

Tromsø stift – opprettet som stift (prelatur) i 1979; stiftet omfatter Finnmark, Troms, Nordland og Svalbard, nærmer bestemt 112.918 km² (inkl. Svalbard 175.618 km²).

Innbyggerantall: 476.072; antall registrerte katolikker: 1415.

(Kilde: 2004 – Den katolske kirke i Norge)

– Ja, men da kan eg seie noko om kva du har oppnådd. Kyrkja i Narvik, som biskop Wember bygde, kom i drift i di tid; du har fått den bittelite kyrkja i Harstad utvida (ho er framleis bitteliten), det har komme kapell i Mosjøen, i Kirkenes og i Alta. Og det er bygd ny kyrkje i Bodø. I Tromsø har du fått Vår Frue kyrkje totalrenovert. Så har Karmel-søstrene etablert seg i Tromsø i praktfullt nyoppført kloster, og no kjem det cistersiensarmunkar til Storfjord.

Du har reint ut sagt vidareført arbeidet til Nordpol-misjonærane. Mindre er det ikkje.

– Nå, nå! Kapellet i Alta er sjølvsagt spesielt. Det har mykje å seie for meg at det no er på plass; det knyter band attende til 1850-talet. Det er i jo i tradisjonen frå Nordpolmisjonen i Alta Tromsø stift hører heime. Da eg kom til Tromsø første gongen, syntes eg Vår Frue kyrkje

«Eg likar natur og folk her. Nord-Norge er meir totalt,» seier Gerhard Goebel etter 41 år i Nord-Norge; dei siste 25 åra som «katolikkbiskop».

Foto: KI

var så lita og stussleg. Forfallen var ho òg. Så eg fornærma biskop Wember med å seie at eg syntes han skulle rive kyrka og bygge ei ny og større. Akk ja, slik kunne ein historielaus ung mann tenke på 1960-talet.

– Men eitt er kyrkja som fysisk byggverk, noko anna er kyrkja som samfunnet av dei heilage. Det er det bestandige. På den andre sida har stillinga til Den katolske kyrkja i Norge endra seg dramatisk gjennom den tida eg har budd her i landet. Det eine er at det er langt fleire katolikkar her no enn da eg kom hit. Hos oss som i resten av landet er kyrkja blitt mykje meir av ei innvandarkyrkje enn før, med nordmenn i mindretal. Det gjev spesielle utfordringar. For meg har det vore ei viktig sak at katolske innvandrarakar, flyktningar og asylsøkjarakar burde få opphald på stader der det er kyrkje eller i det minste kapell. Når katolske flyktningar og asylsøkjarakar blir sende til mottak på mange forskjellige småstader utan kyrkje, blir dette ofte vnaskeleg, både for dei sjølve og for dei prestane som

har ansvar for å halde kontakt med dei. Ei anna stor endring er at det norske sektstempleet på Den katolske kyrkja no er heilt borte. Medvitet om at vi er ei verdskyrkje er blitt mykje større i Norge. Vi er blitt stovereine i mest alle krinsar, og det var ikkje tilfelle da eg kom. Eg gler meg òg over det økumeniske samarbeidet som vi tar del i.

– Korleis ser du på det å vere ein del av ei verdskyrkje, men likevel i minoritetsposisjon og svært langt frå det verdskyrkjelege sentrum?

– Det har sine fordelar. Eg ser det slik: Rom er politisk, organisatorisk og administrativt sentrum. Dei boda som går ut frå Rom, spreier seg som ringar i vatnet utover til alle verdshjørna. No er det slik med ringar i vatn at dei blir svakare di lenger utover frå sentrum dei kjem; til slutt fortapar dei seg heilt. Det har, som sagt, både fordelar og ulemper.

Å få biskop Gerhard til å framheve seg sjølv og alt han har gjort, er umuleg. Da eg spurde søster Nada om kva han har hatt å seie for Karmel-søstrene, kom det kontant: – Utan Gerd hadde det ikkje blitt noko Karmel i Tromsø! Ho føyer til at pater Wojciech òg var ein viktig person i den samanhengen. Men bare det å skaffe pengar til bygget! Og halde det i drift!

I eit intervju er det intervjuobjektet som står i sentrum; det er han eller ho som skal føre ordet. Intervjuaren er den som spør, ikkje den som svarer. Eg bryt frimodig den regelen og avsluttar med det som for meg er fasitsvaret på mange av spørsmåla. Dette svaret kjem ikkje fram om det bare er biskopens røyst som får lyde: Tromsø stift har i biskop Gerhard ein biskop vi ikkje ville hatt annleis. Han er VÅR biskop Gerhard. Det året som har gått etter at han blei ramma av slag, har sjølvsagt vore eit vanskeleg år for han. Eg håpar han kjenner at han er omgjeven av varme og takksemd frå alle oss som hører til i Tromsø stift. Takksemd for at han har vore her så lenge, for at han framleis er her, for den han er, som biskop og prest, som skriftefar, som liturg, som preikar (eg kjenner ingen betre) og som venn. Han har vore – og er framleis – ei gåve til kyrkja i Nord-Norge.

Takk til biskop Gerhard og takk *for* han til Han som er alle gåvers gjevar.

fælles nadver? – endnu en gang

AF ANTON DEKKERS S.J.

*«Hvorfor skal uenigheden veje tungere end enigheden, når vi mødes?» spør jesuitt og pensjonert prest Anton Dekkers i denne artikkelen, hentet fra det danske tidsskriftet *Katolsk Dialog*. «Efterhånden er det næsten ubærligt, at Rom stadig stiller sig hindrende i vejen, når det gjelder det centrale i alle kristnes hverdag: fællesskabet omkring Herrens bord,» skriver Dekkers. «Den strenge katolske opfattelse af den apostoliske succession – forstået som den påviseligt ubrudte rækkefølge af biskoppelige håndspåleggelse som forudsætning for bispeembedets 'gyldighed' – er ved at smuldre. Vi spørger nemlig os selv: Skal den apostoliske succession forstås på en så 'fysisk' måde?»*

Vi gjengir artikkelen i sin helhet, med paterens dansk i behold.

Det er næsten 500 år siden, at Reformationen splittede kirken. I løbet af de følgende 400 år affandt den kristne verden sig efterhånden med denne tingenes tilstand. Først kort før Første Verdenskrig begyndte noget at røre på sig. En dialog begyndte – vel at mærke fra de reformatoriske kirkers side. Og i 1948 blev Kirkernes

Verdensråd stiftet, som i dag er samlingssted for 342 (!) tit nationale kirker af reformatorisk, anglikansk og ortodoks observans. Ensomt stod den romersk-katolske

kirke over for denne mangfoldighed. Over for denne mangfoldighed stod den romersk-katolske kirke ensom tilbage. Dens grundholdning har i meget lang tid været, at den ikke hørte til i det selskab. Fordi splittelsen kun kunne heles ved, at de adskilte kirker bodfærdigt vendte tilbage i moderkirkens skød.

Men almindelige katolikker ændrede holdning et par årtier ind i det 20. århundrede. De opdagede den fælles arv. De begyndte at se 'de andre' som brødre og søstre i troen. Man begyndte at tale om *økumene*: hele den kristne verden. Vi begyndte at tale med 'de andre', ja, lytte til dem. Men det var først Det Andet Vatikankoncil som gjorde økumenien til et officielt anliggende for hele kirken. Der blev opret-

Anton Dekkers er jesuitt og, etter 50 års arbeid i Danmark, for kort tid siden flyttet tilbake til Nederland (p.g. av alder og sviktende syn).

ST. OLAV HEFTE 1/2, 2004

tet et specielt organ til dette formål (Rådet for de Kristnes Enhed). På højeste plan er der siden ført samtaler mellem Det Lutherske Verdensforbund, De Reformerte Kirkers Forbund og

...den strenge katolske opfattelse af den apostoliske succession... er ved at smuldre.

Den Anglikanske Kirke på den ene side og den romersk-katolske kirke på den anden side. Tilnærmelsen kom til udtryk i vigtige fællesdokumenter. Uforglemmelige er desuden de to europæiske Økumeniske Forsamlinger i 90'erne i hhv. Basel og Graz, der samlede alle Europas ikke-katolske kirker tillige med den katolske kirke.

Efterhånden er det næsten ubærligt, at Rom stadig stiller sig hindrende i vejen, når det gælder det centrale i alle kristnes hverdag: *fællesskabet omkring Herrens bord*. Ifølge Rom er betingelsen for fælles nadver, at fuld institutionel enhed skal være nået først. Argumentet er, at eukaristien er enhedssakramentet *par excellence*, og at et fælles nadverbord ville foregøgle en enhed, der (endnu) ikke eksisterer. For langt de fleste katolikker er det i dag et urimeligt, ja utopisk forlangende og desuden et skævt argument. De husker deres børnelærdom om, at et sakramente er *et virksomt tegn*. Det vil sige en handling, der både *betegner* en virkelighed og *bevirker* det, den betegner. Et fælles nadverbord ville altså både give udtryk for fællesskabet i troen, og samtidig befordre, styrke og udbygge trosfællesskabet. Hvorfor skal uenigheden veje tungere end enigheden, når vi mødes?

Katolske stemmer

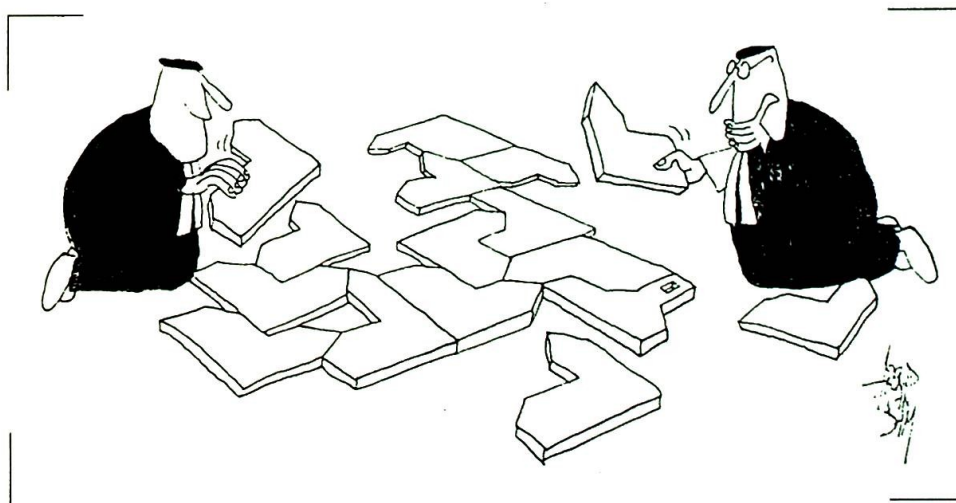
De protestantiske kristne deler denne kritik. Men lad os et øjeblik lytte til nogle fremtrædende katolske teologer:

Allerede i 1970 skrev Karl Lehmann (dengang professor i teologi, kort efter biskop og i dag kardinal og formand for den tyske bispekonference): «Kirkesplittelsen er – teologisk set – en større skandale end at foregribe kirkernes enhed gennem inter-kommunion.» Tør han i dag stadigvæk stå bag disse ord?

I samme år skrev Walter Kasper (dengang også teologiprofessor og i dag kurie-kardinal og leder af Roms Råd for de Kristnes Enhed): «Det egentlige irregulære er ikke å åbne kommunionsgudstjenester, men splittelsen og kirkernes gensidige udelukkelse. Man kan ikke positivt nok vurdere de grupper, der presser fremad. De har den funktion at gøre det hele tiden klart for kirken, at adskillelsen er en skandale, og de sørger for, at vi ikke mageligt affinder os med status quo.»

Otto-Hermann Pesch, professor emeritus i katolsk teologi fra Hamburg Universitet og specialist i økumeniske spørgsmål: «Kirker, som i fællesskab bekender Jesus Kristus som Guds menneskevordne kærlighed, men som udelukker hinanden, når denne kærlighed fejres, bliver modvidner mod deres eget budskab. . . . Jesu indbydelse til måltidfællesskab med ham i hans frelsende lydighed over for Faderen må ikke blive indskrænket.»

Hans Küng – verdensberømt katolsk økumeneprofessor i Tübingen – skrev kort før de Økumeniske Kirkedage 2003 i Berlin: «Jeg fatter ikke, at en fælles nadver – trods alle teologiske erklæringer – bliver blokeret såvel af det

katolske som af det protestantiske hierarki. Selv om en katolsk og en evangelisk nadver-gudstjeneste med hver sin indbydelse til den anden part om at deltage i det eukaristiske bordfællesskab kun er et minimum af det, der oprindeligt var planlagt, er det dog et lyspunkt og et skridt i den rigtige retning, som forhåbentligt mange vil gå.»

Og så sandelig pave Johannes Paul II sagde i 1999 efter vedtagelsen af den fælles luthersk-katolske erklæring om retfærdiggørelsen: «Denne erklæring opmuntrer til nu også at fjerne de hindringer, der endnu ikke muliggør den længselsfuldt ønskede enhed omkring Herrens bord.»

Hvilke hindringer?

Læremæssige uenigheder mellem katolikker og lutheranere – jeg vil i vor danske sammenhæng begrænse mig til dem – er efterhånden svære at få øje på. Reformationens stridsspørgsmål omkring Skrift og Tradition, omkring retfærdiggørelseslæren og om forståelsen af selve eukaristien kan næppe længere ses som hindringer efter de officielle fælleserklæringer om disse emner. Tilbage står forståelsen af det kirkelige embede. Først og fremmest bispeembedet – og deraf afledt præsteembedet. Dog er den strenge katolske opfattelse af den *apostoliske succession* – forstået som den påviseligt ubrudte rækkefølge af biskoppelige håndspålæggelser som forudsætning for bispeembedets 'gyldighed' – ved at smuldre. Vi spørger nemlig os selv: Skal den apostoliske succession forstås på en så 'fysisk' måde? Er ikke intentionen eller viljen mere afgørende? Og er præsteembedets gyldighed så totalt afhængig af, at en 'fysisk' gyldigt viet biskop har lagt hænderne på kandidaten? Det Ny Testamente giver næppe holdepunkter for en så snæver opfattelse. Snarere tværtimod: I Paulus' breve f.eks. – som stort set alle handler om menighedsopbygning – er det, mildt sagt, ikke klart, hvem der har myndighed til at forestå eukaristiens fejring. Og i det hele taget er de kirkelige embeder først blevet udkrystalliseret langt senere end i tiden for de nytestamentlige skrifers tilblivelse.

Også med hensyn til paveembedet er der noget der rører sig. Betoningen af paveembedets funktion er navnlig i de sidste par århundreder blevet sat enormt på spidsen. Som aldrig før har der samlet sig et magtapparat omkring paven, som styrer hele kirken med fast hånd. Der er

kun få ting, biskopperne kan afgøre på egen hånd. Pave Johannes Paul II selv har en gang sagt, at han godt kunne forstå, at hans embede, som det har udviklet sig, er noget, som ikke-katolske kristne har svært ved at acceptere. Og han tilføjede, at kirken måtte gøre sig tanker om andre måder, pave-embedet kunne udøves og fungere på. Samtidig er der på ikke-katolsk side ved at vokse en større forståelse frem for en eller anden form for primat. I hvert fald forstået som et synligt midtpunkt og samlingspunkt for kristenheden, som udtryk og garanti for enheden.

Fremtiden

Tilbage til det fælles nadverbord. En personlig oplevelse: Da jeg ganske for nylig sammen med min yngre søster deltog i en økumenisk gudstjeneste – en sådan fejres hver søndag i den smukke gamle (i dag protestantiske) hovedkirke i Nijmegen, hvor jeg efter min flytning bor – blev gudstjenesten denne søndag forestået af to protestantiske præster. Det var en nadvergudstjeneste. Forsigtigt spurgte jeg min søster – en trofast praktiserende katolik: «Går du til alters?» – «Ja, naturligvis,» svarede hun. For mig et tegn på, at gode katolikker, som ikke har den ringeste trang til at være oprørske, og som heller ikke kan klandres for trosmæssig uvidenhed, uproblematisk accepterer det fælles nadverbord.

Den økumeniske oplevelse af et dybt fællesskab i troen er i dag så stærk, at mange føler, at *nægtelsen* af fælles nadver snarere end *tilladelsen* til fælles nadver kræver en legitimering, en begrundelse. Her spiller det for katolikker også ind, at de mere og mere deler den protestantiske erkendelse, at det primært er Herren Jesus – og ikke kirken – der indbyder til Herrens bord. At det er ham – og ikke kirken – som er den egentlige vært. De føler, at kirken i for høj grad har gjort sig selv til herre over nadveren.

Det er derfor ganske forståeligt, at der er grupper af troende der føler trang til ved 'civil ulydighed' at statuere eksempler, når en kirkelig myndighed stiller sig på bagbenene, når ønsket om fælles nadver kommer på tale. Det er også det, som skete på de Økumeniske Kirkedage i Tyskland i år. Som altid starter fornyelser og

Hvorfor skal uenigheden veje tungere end enigheden, når vi mødes?

gennembrud også her nedefra. Rom tænker i århundreder. Det har vi, almindelige mennesker, ikke råd til i vores konkrete hverdag.

Det er nok ikke tilfældigt, at bevidstheden om det urimelige i en fortsat nægtelse af fælles nadver fra katolsk side er stærkest i Tyskland. Her tog Reformationen sin begyndelse, og her

er protestanter og katolikker omtrent lige mange. Presset på Rom er stærkest her. Og det synes at virke. For nylig har kardinal Walter Kasper, som nævnt chef for Roms Råd for de Kristnes Enhed, over for generalforsamlingen i Det Lutherske Verdensforbund i Winnipeg antydet, at året

2017 – 500-året for Reformationens begyndelse – skulle bringe enighed i forståelsen af det kirkelige embede. Her tænker en førende kirke-mand ikke længere i århundreder, men i årtier. Nu gælder det for teologer om for alvor at komme i arbejdstøjet og indhente tidsånden.

Verden kan ikke vente længere

Der er endnu en grund til, at vi kristne skal komme ud over vore indbyrdes uenigheder. De kræver alt for megen opmærksomhed og tærer på kræfterne. Og de bortleder opmærksomheden fra, at vi ikke er til for os selv, men at vi er sendt til verden. Verden, som den ser ud i dag, kan ikke vente længere på os. Mange millioner mennesker er ludfattige. Millioner af børn dør af sult. Den vigtigste årsag er at finde i vort verdensøkonomiske system, som udelukker alt for

mange fra verdens rige klub, som vi tilhører. Og mange af de utallige voldelige konflikter, som navnlig den fattige del af verden lider under, har deres dybeste årsag i netop den ekstreme fattigdom. Fattigdom avler vold.

Paulus skriver til menigheden i Korinth: «Når I kommer sammen, er det ikke Herrens måltid, I holder, for enhver tager straks for sig af sin egen mad, og den ene sulter, mens en anden drikker sig fuld» (1 Kor 12,20-21). For ham er det endnu denne ene menigheds interne problem. Dens medlemmers liv skulle hænge ordentligt sammen. De skulle komme hinanden ved.

I dag er verden blevet een stor 'global landsby', hvor menneskers liv hænger sammen med alle andre menneskers liv. En menighed og også et kirkesamfund kan ikke længere isolere sig fra resten af verden. Men det er præcist det, vi gør. Vi er i så høj grad optaget af vore internt-kirkelige problemstillinger, at vi som kirke bliver blinde for verdens problemer. Når katolikker diskuterer med hinanden (f.eks. i Katolsk Orienterings læserbrevsspalter), er det liturgi, kirkelig disciplin eller rettroenighed, det drejer sig om. Men verdens virkelige problemer er kommet tæt på. *Og det er vore problemer.* Det er dem, vi sammen med alle kristne (og med alle mennesker af god vilje) skal gå løs på, frem for at blive ved med at strides om gyldigt embede eller gyldig nadver.

Så længe alt for mange mennesker er udelukket fra vort menneskelige (også økonomiske) fællesskab, og så længe vi ikke som kirke for alvor tager den strukturelle fattigdom i verden alvorligt, ville Paulus i dag om vores eukaristi kunne sige: «Det er ikke Herrens måltid, I holder.» Og det trods en nok så upåklagelig nadverlære og liturgisk korrekthed.

Vi er i så høj grad optaget af vore internt-kirkelige problemstillinger, at vi som kirke bliver blinde for verdens problemer.

rusland – håp og frustrasjon

AV TORBJØRN OLSEN; FOTO LARS NESLAND

En barndomsvenn foreslo at vi begge sommeren 2003 skulle markere våre 50 leveår ved å gjøre «den store reise», og slik ble det: Den transsibirske jernbane fra St. Petersburg til Vladivostok. For ikke å jukse, dro vi med tog helt fra Norge, bare avbrutt av ferje mellom Stockholm og Tallinn. Dette er i dag ikke noe sensasjonelt foretak. Mine forsøk på å observere den kirkelige situasjon, og spesielt for Den katolske kirke, gjør dog et referat kanskje også interessant for St. Olavs lesere.

Torbjørn Olsen, som stammer fra Kristiansand (f. 1953) og i ti år var prest i Den norske kirke før han konverterte (1989), er sogneprest i St. Eysteins menighet, Bodø, og generalvikar i Trondheim stift. Han er cand. theol. fra Det teologiske Menighetsfakultet, Oslo (1977), diplomteolog fra Johannes Gutenberg-Universitat, Mainz (1991), viet til katolsk prest i 1991, og har doktorgrad i kirkerett fra det pavelige universitet Gregoriana, Roma (1999).

ST. OLAV HEFTE 1/2, 2004

Den transsibirske reise

Reisen i seg selv er en storartet opplevelse. Her kommer man i berøring med en rekke viktige steder som ellers kun er fjerne navn: St. Petersburg (Leningrad) med Vinterpalasset og bolsjevikerevolusjonens arnested; Moskva med Kreml; Nisjni-Novgorod (Gorky) dit Andrej Sakharov ble for-

vist; Jekaterinburg (Sverdlovsk) der den siste tsarfamilien ble drept i 1918, og der det amerikanske U2-spionfly fra Japan til Bodø ble skutt ned i 1960; Omsk dit Fjodor Dostojevskij ble forvist; Novosibirsk, den største by i Sibir; Irkutsk i nærheten av den fantastiske Bajkalsjøen og som, ironisk nok, fikk et kulturelt oppsving midt på 1800-tallet da de såkalte dekabriter slo seg ned der – de mest besungne blant alle som ble forvist til Sibir –; Tomsk som forbjøres; Vladivostok, Russlands viktige stillehavsby.

For en jernbaneentusiast ble det ekstra interessant: Verdens lengste jernbanestrekning (over 9.000 km + nesten 2.000 km Oslo-Stockholm-Tallinn-Moskva), ordentlig bredt spor (1524 og ikke 1435 mm), elektrisk dobbeltsporet drift, 25-meters skinner med klassiske dunk-dunk-lyder,

blokksignal med et par kilometers avstand, enorm togtrafikk. Til sine tider møtte vi hvert femte minutt motgående godstog med opptil 70 boggivogner!

Med noen hundre kilometers mellomrom var det tekniske stopp på ca. 20 minutter. Et kobbel av vognvisitører kastet seg over toget for med bl.a. klassiske hammerslag å kontrollere akslinger, bremses mv. I tillegg var det vannfylling.

For de fleste var nok de folkloristiske og gastronomiske bieffekter av disse stoppene mer interessante. For på plattformene stod det haugevis av selgere. Ofte dreide det seg om nærmest vraltende koner med skaut og forkle. Fra et brett tilbød de bær, vafler,

hjemmebakt brød, boller, røkt fisk, kaviar osv. Noen tilbud gikk stadig igjen. Andre var tydeligvis lokale spesialiteter. Hadde de i spisevogna ved siste måltid dessverre gått tom for tomatsalat, kunne du være sikker på at betjeningen var rask med å komme seg ut til selgerne dersom de tilfeldigvis tilbød bønner med tomater.

Det er også sterkt å rulle fra Sibir og inn i Det russiske fjerne østen og se at steppene blir til flate marker med fremmed vegetasjon. Enda mer spesielt er det å se til høyre de siste 800 km rett sydover. Så langt øst har toget bragt deg at høydene du ser i det fjerne vest der solen etter hvert går ned, befinner seg i Kina!

Vi tok ikke det prestisjetunge «Rossia», men ulike fjerntog, som regel bestående av henimot 20 kombinerte sove- og sittevogner, og vi fikk prøvd å sove i både 2-manns-, 4-manns- og 54-mannskupe. Det siste gav lite privatliv, men desto større kontakt med medreisende russere, dag og natt. Hver vogn hadde to konduktører, som gikk på skift. Konduktøren på frivakt kunne dukke opp i gul morgenkåpe eller annen mer feminin påkledding – og med sitt gule signalflagg. I tillegg til å kontrollere billetter, gav de klarsignal ved avgang, åpnet og stengte dører, tørket av dørhåndtakene før noen fikk gå av eller på og holdt tydeligvis god oppsikt med at vi alle kom oss på igjen. Dessuten vasket de toa-

lettene titt og ofte slik at du stadig møtte en klorineim ved besøk der. De støvsugde også vognene et par ganger om dagen. I en vogn var spesialitetèn å strekke korridor-teppet like mange ganger pr. time. Pulverkaffe og teposer solgte de til 5 rubler (ca. kr 1,25) pr. stykk, og fra samovaren i enden av vognen kunne man hente så mye varmt vann man bare ønsket.

Det er lenge siden jeg har sett så mange mennesker slå gress med ljå som langs denne jernbanestrekning! De fleste bedriftsøkonomer ville fått magesår av opplevelsene på en slik reise. Når priser, lønn, konkurranse og rasjonalisering øker i Russland, vil nok også arbeidsledigheten stige betraktelig.

Sterke inntrykk

For den som ønsker seg mange og variable naturopplevelser i løpet av én dag, er Nordlandsbanens dagtog fra Trondheim til Bodø langt å anbefale fremfor en reise med Den transsibiriske jernbane. Kollegaen, som på forhånd sa at det ville bli som å reise en uke gjennom Østerdalen, hadde mye rett.

Men nettopp dette er så fascinerende: De voldsomme områder dekket av svakt kupert terreng med store stepper og enorme mengder av bjørk og furu, samt noen få hus her og der. Passeringen av obelirken som markerte at vi

Boligblokkene i Novosibirsk's utkant – bygget av millioner av tyske krigsfanger i det tiår de utførte slavearbeid i Sibir (1941-51), hvor bare en liten brøkdelen kom fra det med livet i behold – er nå mer eller mindre slumpreget.

Lenin setter fremdeles sitt preg på de fleste byer i form av statuer og gatenavn. ... men vestlige konsumprodukter, underholdning og vaner synes å være de høyeste idealer.

nådde Asia og Sibir, betød i så henseende lite. Man spør seg: Hvordan er det mulig å holde et slikt kjempeland sammen? Og hvordan var det mulig før denne jernbanen kom? Disse ufattelige avstander ble på en måte bekreftet under flyturen tilbake. Fra Vladivostok til Moskva brukte vi ni timer (samtidig som klokken bare rakk å flytte seg to timer). Til sammenligning tok flyturen Moskva-Stockholm-Oslo bare to pluss én time.

Inntrykksfullt er det også å se hvordan man midt på det ellers øde land har bygd opp millio- nbyer og stor industri.

Russlands historie med alt fra Stalins skrekkel- vende til kulturens skjønnhet, dybde og kraft kommer nær når man slik beveger seg dag etter dag. I byene der vi stanset, ble vi slått av blandingen som følger når velstanden raskt øker, men med ujevn fordeling. De brede gatene i Novosibirsk, som hadde vært nesten helt bil- tomme for ti år siden, var nå bortimot ufrem- kommelige i rushtiden. Boligblokkene i byens utkant, som var bygd av millioner av tyske krigsfanger i det tiår de utførte slavearbeid i Sibir (1941-51) og, med unntak av en liten brøk- del, alle satte livet til der, var nå mer eller min- dre slumpreget. Nye gedigne og flotte bolig- komplekser med kvadratmeterpris på kr. 15.000 reiste seg samtidig i sentrum.

Vinterpalassets prakt er så overveldende at det ingen hensikt har å forsøke å formidle hva man der ser.

Lenin setter fortsatt sitt preg på de fleste byer i form av statuer og gatenavn (Ulitsa Lenina). Samtidig er svært mange kommunist- stjerner erstattet av den dobbelthodede tsar-ørn. Men ikke minst synes vestlige konsumproduk- ter, underholdning og vaner å være de høyeste idealer. Og slikt flyter det over av – på en måte som vi selv aldri ville akseptere. Min reisekame- rat var rystet over hvordan myndighetene i Vladivostok kunne tillate at byens torg ble fylt av reklame fra svære TV-skjermer og kraftige høyttalere.

Mens Den transsibirske jernbane imponerte ved sin effektivitet, var sporveiens infrastruktur i f.eks. St. Petersburg så nedslitt at trikkene måtte lirke seg over pensene for ikke å spore av.

Trist og påfallende var det å se hvor mange menn som vandret langs gatene drikkende på en ølflaske. Og vodka hørte til blant menns rei- sekost på toget. Folk som drev karitativt arbeid, var sjokkert over narkotikamengden og spurte seg hvor alle pengene kom fra.

Den ortodokse kirke

Den ortodokse kirke virket på en gang tradisjo- nell, ung og livskraftig. Kirkebygg var eller ble over alt restaurert. Nye ble reist. Gullkupler glinset i fleng. Vår Frelzers katedral i nærheten av Kreml i Moskva var gjenreist med all sin enorme prakt og i full bruk. Selv om Stalin rev dette Moskvas gamle landemerke, fikk han hel- digvis aldri reist det planlagte nybygg på samme sted med en hundremeterhøy Lenin-statue på toppen. Den gjenreiste helligdom med tilhø- rende museum var ikke bare et prestisjeprosjekt, men også et imponerende eksempel på at det i vår tid er mulig raskt å reise moderne og samti- dig tradisjonelle praktbygg. Russerne har klart det – midt oppe i sine dype økonomiske kriser!

Mange mennesker bar kors rundt halsen. På lørdag kveld og søndag var kirkene ofte også fulle av mennesker som bad. Sangen strømmet imot meg fra kor og presteskap med sine stadig gjentatte «Góspodi pomílui» (Herre forbarm deg). Noen tente nok lys og forrettet sine priva- te andakter. Men de langt fleste syntes å stå og lytte samt stadig slutte seg til ved korstegn og bøyning. Kvinnene – alltid med tildekket hode – var nok i flertall, men slett ikke alene. Svært mange var relativt unge. Presteskap og unge ministraranter i funksjon kunne være påtagelig mange.

Men dette bilde er ikke entydig. Noen steder var fremmøtet heller tynt. Og de fleste landsby- er vi passerte, syntes å mangle kirke. Prosentuelt er nok også den regelmessige og aktive oppslut- ning liten. Moskva ble sagt å ha en oppslutning om søndagsliturgien på 1 %. Disse tall skal man likevel ikke legge for meget i. På den ene side har utviklingen vært formidabel. På den annen side viser all erfaring at religiøse vekkelse over tid ikke følger noe lineært mønster. Dertil sier både erfaring og teologi at kvalitet er langt viktigere enn kvantitet.

De historiske rammebetingelser er ufrakom- melige for å forstå den ortodokse tros utvikling og betydning i Russland, på godt og vondt. Noen ganger gir det absurde utslag, som der en borgermester betegner seg som ortodoks og ateist!

Fra katolsk hold hørte jeg antydnet at for de

Den ortodokse kirke virket på en gang tradisjonell, ung og livskraftig.

ortodokse var det liturgien som betydde alt. Karitativt arbeid hadde man brydd seg lite om. De kateketiske krav var små, og bare et fåtall av prestene hadde ordentlig presteutdannelse. I den utstrekning dette er riktig, er det selvfølgelig problematisk selv om det nok også har sin historiske forklaring. Samtidig er jeg sikker på

*Forfatteren foran den katolske domkirke
St. Joseph i Irkutsk – legg merke til mitruen
oppe i tårnet.*

at der hvor liturgi og eukaristi står sentralt, der finnes det en skapende kraft også for andre felt. Det motsatte hadde vært langt verre.

Uansett er jeg sikker på at det ligger mer spirituell kraft i et fellesskap som kan samle 60 alminnelige mennesker til liturgi en torsdag morgen i Vladivostok enn et partiapparat med sine årlige parader og prangende kontorbygg for politiske byråkrater. Det skulle være Russlands åndelige fundament i mer enn 70 år.

Den katolske kirkeorganisasjon

Jeg konselebrerte messen bl.a. i de to eneste katolske kirker som hadde vært i bruk i Russland gjennom hele kommunisttiden: Vår Frue av Lourdes i St. Petersburg og St. Ludvig av Frankrike i Moskva. En russisk prest førstnevnte sted fortalte at dette hadde vært mulig ved den smarte ordning at begge kirker hadde vært fransk statseidendom. I Moskva var man likevel blitt fratatt skole og annen eiendom ved revolusjonen. Assumpsjonistene hadde holdt ut til 1950-tallet og var for noen år siden igjen kommet tilbake. I mellomtiden hadde en stadig eldre prest fra Litauen sørget for virksomheten.

I 1923 var Sibirs apostoliske vikariat blitt opphøyet til Vladivostok bispedømme og byens katolske kirke blitt til domkirke. Gamle bilder viste førstekomunionsbarn for hundre år siden slik vi også kjenner dem. Et stort maleri viste den første biskop i flott skrud. Men fort var menighet og kirke blitt stengt. Domkirken var blitt omgjort til arkiv, og for å øke gulvflaten var et nytt massivt mellomgulv blitt støpt inn. Nå fører det som en gang hadde vært en flott gate, nærmest som en krøttersti opp til kirken. Den nevnte biskop av polsk avstamning var blitt plassert i et trangt skur utenfor Vladivostok der han døde på 1930-tallet.

Men her fantes det også en vakker tilleggs-historie. For en kvinne hadde daglig bragt melk til biskopen. Med seg hadde hun sin åtte år gamle datter som også hadde vært med ved hans begravelse. I 2002 fikk datteren som 80 år gammel kvinne besøke den gjenopprettede menighet – nå ledet av et par amerikanske prester – og vise dem kirkegården der biskopen var blitt begravd. Men graven var siden blitt slettet, og forståelig nok kunne ikke den gamle kone påvise selve stedet.

Alt i Tallinn så jeg en minnestein over stedets katolske biskop, som døde som martyr i Sibir i 1942.

Etter omveltningene omkring 1990 var arbeidet med å reetablere en katolsk kirkeorganisasjon begynt. Noen gamle kirker var kommet tilbake til deres rettmessige eiere og renoverert. Mange nye var blitt bygd. En rekke utenlandske prester og søstre har etablert seg i Russland. St. Petersburg har fått et presteseminar og i Novosibirsk er forkurs.

Ledelsesorganer ble i 1991 opprettet i form av to apostoliske administraturer, et for Det europeiske Russland med sete i Moskva, et for Sibir med sete i Novosibirsk, hver ledet av en titularbiskop. I 1999 ble disse delt opp i fire administraturer, nemlig for Det nord-europeiske Russland med sete i Moskva, for Det syd-europeiske Russland eller Volga-området med sete i Saratov, for Vest-Sibir med sete i Novosibirsk og for Øst-Sibir med sete i Irkutsk. Biskop Jerz Mazur i Irkutsk ble dessuten administrator for Karafutos apostoliske prefektur (del av øy som Japan gjør krav på, og som senere skal ha fått det russiske navn Sør-Sakhalins apostoliske prefektur). I februar 2002 ble så disse provisorier omgjort til normale ledelsesstrukturer i form av en kirkeprovins bestående av erkebispedømmet

Guds Mor i Moskva og bispedømmene St. Klemens i Saratov, Herrens forklarelse i Novosibirsk og St. Josef i Irkutsk (foruten prefekturet). Administratorene gikk over fra å være titularbiskoper til å bli normale stiftsbiskoper. Bispedømmene hadde fått navn etter domkirken og ikke etter vedkommende byer av respekt for de tilsvarende ortodokse bispeseter.

St. Elisabethsøstrenes kloster og grønnsakhage i Novosibirsk. Klosteret, grunnlagt i 1993, har ni søstre av polsk, tysk og russisk opprinnelse.

Kirkeorganisasjonen har i første rekke vært innrettet på de eksisterende katolikker. De er gjerne av tysk, polsk eller ukrainsk/hviterussisk herkomst. Tyskrusserne stammer stort sett fra de gamle volgatyskere, som slo seg ned som landbrukere langs Volga på slutten av 1700-tallet. Ofte dannet de hele tyske landsbyer og etter hvert også større politiske enheter. Disse forflyttet Stalin *en masse* til Sibir i 1941. Deres tall har dog minket kraftig etter at kanskje 60 % har emigrert til Tyskland de siste ti år. Etter den polske oppstand mot tsaren i 1863, ble mange polakker deportert til Sibir. Siden 1596 har Hviterussland og Ukraina hatt store orientalske katolske kirker ('unierte' med østlig ritus og gifte prester). Selv om disse ble tvangsoppløst av hhv. tsaren og Stalin i 1839 og 1946, er de nå gjenoppstått og har også tilført selve Russland mange orientalske katolikker.

Men også andre russere (oftest udøpte) finner veien til Den katolske kirke. Selv om antallet voksendåper ikke er stort, antydet biskop Joseph Werth i Novosibirsk som jeg møtte, at det kunne være på linje med antall barnedåper. Denne volgatyske biskop, som er jesuitt, hadde for øvrig en interessant bakgrunn. På 1970-tallet hadde han i hemmelighet gjennomgått novisiat i Litauen, til tross for at alt ordensliv var forbudt. Der hadde han også gjennomgått presteseminar uten at man visste at han var jesuitt.

På spørsmål svarte han at økonomien var en av de største utfordringer. Det eneste man hadde sikkerhet for, var de tyske messestipendier. Heldigvis var alle prester motorisert. De skulle dekke enorme sogn. Til kirkebygningene hadde man fått hjelp. (En del byggearbeid er dog av dårlig faglig kvalitet. Store murflak skaller alt av veggene på den nye domkirke i Irkutsk.) Men inntektene fra egne menigheter var sparsomme. På spørsmål om hvem som så hadde ansvar for prestene (i Herrens forklarelse i Novosibirsk dreide det som om henimot 50), menighetene eller prestene selv, var dog biskopens svar forbilledlig klart: «Det er mitt ansvar!»

Et annet – jeg vil si velkjent problem – som dukket opp i flere samtaler, var språk og kultur. Polakkene hadde relativt lett for å lære russisk siden det dreier seg om overgang mellom to slaviske språk. For amerikanere, koreanere og spanjoler faller dette mye tyngre. Man arbeider selvfølgelig for nasjonale kall. Men det er ikke enkelt, og flere prestekandidater hadde gitt opp før eller etter ordinasjon. I tillegg fremstår det å skulle dra til Sibir med opptil -60 C som særdeles utfordrende!

Karitativt arbeid

Sr. Asumpta på Nordstrand sørget for at vi ble boende hos hennes medsøstre i Novosibirsk. Etter to års planlegging etablerte St. Elisabethsøstrene seg der i 1993. Nå er de ni søstre av polsk, tysk og russisk opphav. Kongregasjonen har selv bygd et kommunitets-hus. Søstrene driver ett (av Novo-sibirsk 15) barnehjem og byens Caritas-senter, samt hjelper til i en lokalmenighet.

Barnehjemmet har 50 plasser for barn fra 3 år og oppover. De skulle bli der til de 16 år gamle var ferdig med ordinær skolegang. Men søstrene fant fort ut at utflyttingsalderen burde settes opp to år for å sikre ungdommene en yrkesutdannelse og derved eget livsgrunnlag. Barna som kommer til barnehjemmet, kunne være gatebarn, men var nok mest barn med vanskelig sosial bakgrunn. Søstrene ville disponere 10 plasser selv. Ellers skjedde henvisningen via byens sosialkontorer. Det er naturligvis nøden og ikke religiøs holdning eller tilhørighet som

Vanskelighetene for utenlandske prester og søstre som trenger oppholdstillatelse, er blitt verre og verre.

gir grunnlag for innflytting. Lokalitetene var – spesielt i sammenligning med omgivelsene – nye, moderne, praktiske og vakre. I livet på barnehjemmet inngikk også katekese, men av nokså allmenn kristen karakter.

Caritas-senteret hadde ulike funksjoner. Om formiddagen tok man gjerne imot enslige

kvinner. Moralsk og finansielt søkte man å hjelpe dem til å unngå abort som løsning på graviditetsproblemer. Om ettermiddagen oppsøkte man uteliggere på jernbanestasjonen og andre steder med matpakker. Senteret hadde et stort lager med klær. Noe var brukt. Men mye var nytt. F.eks. kunne det dreie seg om koreansk

overskuddsproduksjon for det amerikanske marked, som man hadde fått gratis mot å bekoste transporten selv.

Økonomisk var det karitative arbeid nesten utelukkende utenlandsfinansiert, fra Tyskland.

Forhold til myndighetene

Fra flere hold ble det understreket hvor utrolig viktig det var å ha et meget korrekt og godt forhold til de borgerlige myndigheter. Det gjaldt ikke minst eiendomsdokumenter. Søstrene presset dessuten på for at myndighetene skulle ta på seg et større økonomisk ansvar for det karitative arbeidet. Det er tross alt deres barn mv. det dreier seg om, presiserte de.

Fra St. Elisabethsøstrenes barnehjem i Novosibirsk.

...avisrapporter om den firfoldige fare som truer Russland på det åndelige plan:

- 1) katolikkene,
- 2) protestantene,
- 3) Jehovas vitner,
- 4) satanistene.

Desto mer frustrerende er det med alle vanskeligheter man opplever, spesielt utenlandske prester og søstre som trenger oppholdstillatelse. Dette er blitt verre og verre. De først ankomne hadde fått egne legitimajonskort. Nå var man ofte henvist til tremåneders visa som måtte søkes fra et annet land på grunnlag av invitasjon! I Vladivostok, der jeg kun møtte en indisk prest i kortvarig tjeneste, holdt dette på å ta knekken på de amerikanske presters innsats, planer og økonomi, siden de hver tredje måned måtte dra til Korea for å søke om nytt visum. (Mange av de utenlandske protestantiske prester hadde det mye enklere ved at de hadde russiske ektefeller, enkelte etter skilsmisser i Vesten.)

Mest oppskakende hadde nok situasjonen vært i Irkutsk. Sognepresten der fortalte at den hadde rystet Den katolske kirke i hele Russland og gjort arbeidet svært vanskelig. Etter at den (polske) apostoliske administrator der var blitt utnevnt til stiftsbiskop i 2002, hadde han dratt en tur utenlands. På vei tilbake i april ble han på flyplassen i Moskva nektet adgang og kastet ut av Russland. Ni dager hadde han fått virke i sitt bispedømme som stiftsbiskop! Nå etterfølges han av en biskop av hviterussisk opphav. På spørsmål om hvorfor det var gått slik, svarte en annen prest i Irkutsk først at det var en meget komplisert problematikk. Men man så ikke bort fra at det kunne dreie seg om lokale myndigheter som handlet, initiert fra ortodoks hold.

Forholdet til de ortodokse

En søster fortalte at det i avisene ble skrevet om den firfoldige fare som truet Russland på det åndelige plan, og rekkefølgen var klar: 1) katolikkene, 2) protestantene, 3) Jehovas vitner, 4) satanistene. Da det omtalte barnehjem ble åpnet, skrev man om katolikkene som kom for å røve de russiske barns sjeler. Nå hører det med at 'presset' fra utlandet har vært stort. For 10-15 år siden holdt f. eks. utenlandske protestantiske grupperinger store vekkelsesmøter på stadioner i Novosibirsk. Dette var det i dag blitt betraktelig mindre av. Men protestantene var mer aktivt misjonerende enn katolikkene.

Flere ganger ble det sagt at forholdet til de ortodokse hadde vært greit og godt inntil bispedømmeopprettelsene i 2002. Men det var uklart hvorvidt dette var årsaken til den voldsomme forverring eller mer var en utløsende faktor av sterk symbolsk karakter. Det er fristende å spør-

re om disse opprettelser var nødvendig. Manglet Vatikanet den nødvendige *fingerspitzengefühl*? Jeg spurte en russisk prest, og hans svar var tydelig nok: Det var en nødvendig anerkjennelse av Den katolske kirke i Russland. Og fra katolsk hold hadde man sannelig smurt seg med tålmodighet i mer enn ti år! Som utenforstående vil jeg være forsiktig med å ha klare meninger i en slik sak.

Noen mente at en del misjonerende initiativer hadde virket provoserende. Den nye katolske domkirke i en forstad i nærheten av universitetet i Irkutsk var blitt reist 1999-2000. Den kunne nok virke noe pompøs med en diger mitra med den utviste biskopens valgspråk, *Veni Sancte Spiritus*, høyt oppe på tårnet. Innvendig var helgener og tabernakel omgitt av svært mye gullfarge. Prestene virket dog meget sympatiske, og sognepresten understreket hvor viktig det var å virke forsiktig og i det stille.

Fra Vatikanet er det blitt understreket at man ønsker et godt forhold til de ortodokse og alt godt for dem. I 2002 kunne man heller ikke unngå å nevne at Den russisk-ortodokse kirke fra katolsk hold (bl.a. hjelpeorganisasjonen *Kirche in Not*) faktisk hadde fått økonomisk bistand på 17 millioner dollar over en tiårsperiode!

Da jeg spurte biskopen i Novosibirsk om det problematiske forhold til de ortodokse, var svaret kontant og klart: Det finnes intet problematisk forhold til de ortodokse, det eksisterer nemlig ingen relasjoner til dem, absolutt ingen! Da jeg viste til bispeutnevnelser i 2002, var han like kategorisk: Han så ingen forskjell på posisjonen som administrator og stiftsbiskop. Den eneste som så noen forskjell, var patriark Alexej i Moskva! Min antydning om at også jeg som kanonist så en viss forskjell, gjorde intet inntrykk. I stedet presiserte biskopen at han i sin tid som administrator hadde hatt et dobbelt så stort ansvarsområde!

Men for ham syntes situasjonen ikke så mye å skyldes prinsipielle forhold, men heller personlige. Han fortalte at da den nye vakre domkirken i Novosibirsk var blitt innvidd for noen år siden, lot byens ortodokse biskop seg representere ved en prest som hadde lest opp et meget vakkert brev fra biskopen. Men det gikk ikke lang tid fra dette kom Moskva for øre, før biskopen var langt borte fra Novosibirsk!

Domkirken i Novosibirsk hadde også et ori-

entalsk innrettet kapell med ikonostas. Bispedømmet hadde noen orientalske menigheter og prester, også gifte. Slikt regnes ofte som ekstra utfordrende overfor de ortodokse. Men det mente biskopen ikke betydde så mye her. Dessuten kunne man fra ortodoks hold være redd for å markere seg for mye på dette området, for ikke å fremprovosere at flere f.eks. ukrainere og hviterussere gikk til katolikene.

Mange av «konvertittene» regnet biskopen ikke som egentlige konvertitter. Det var folk fra tradisjonell katolsk bakgrunn der man alltid hadde ønsket å være katolikker, men som i mangel av andre muligheter, var blitt døpt i ortodokse kirker. At slike vender hjem, kan knapt kalles konversjon.

Nå så den russiske presten i St. Petersburg litt annerledes på disse forhold. St. Petersburg hadde alltid vært en multikulturell og -religiøs by. I hans familie hadde det aldri vært vanskeligheter mellom ortodokse og katolikker. Dels så han på stridighetene som en konflikt mellom Vatikanet og det ortodokse patriarkat i Moskva, dels som utslag av de tradisjonelle smertelige forhold mellom russere og polakker. Også fra annet hold trakk man frem at sterke polske innslag kunne være vanskelig. En fransk prest i Moskva fortalte at det skapte undring når folk fikk høre at han var katolsk prest til tross for at han ikke var polakk!

Knapt noen kirker befinner seg nærmere hverandre teologisk, sakramentalt, organisatorisk og spirituelt enn Den katolske kirke og de ortodokse kirker. Knapt noen har mer å gi hverandre. Må Gud ved sin Hellige Ånd gi vilje og klokskap til å arbeide for den enhet som er etter hans vilje.

Russlands folk trenger, som Europas øvrige folk, å finne tilbake til sine åndelige røtter i Kristus og hans Kirke. Ellers blir det meningsløst å snakke om enhet og fremtidshåp. ●

Knapt noen kirker befinner seg nærmere hverandre teologisk, sakramentalt, organisatorisk og rituelt som Den katolske kirke og de ortodokse kirker... og har mer å gi hverandre.

ST. OLAV

Innhold
årgang II5
2003

Ansvarshavende redaktør:
Unni Klepper Joynt

- nr. s. I Redaksjonelt**
- 1/2 1/2 Krig og alternativ medisin. *UKJ*
- 3 3 Krig, fred og faste. *UKJ*
- 4/5 4/5 Håpets omkved. *UKJ*
- 6/7 6/7 Inn i sommeren... *UKJ*
- 8/9 8/9 Høst. *UKJ*
- 10 10 Ved et pavejubileum:
«Dialog og møteplasser...». *UKJ*
- 11/12 11/12 Broer, ikke murer. *UKJ*
- II Intervjuer**
- 3 3 Bønn – et levevis. Fra en samtale med den nye erkebiskopen av Canterbury.
Fra «The Tablet»
- 11/12 5 Det finnes ingen ateistisk vei til Bach.
Pianisten André Schiff intervjuet av *Olav Egil Aune*.
- III Allment opplysende innslag og debatt**
- 1/2 4 Ørkenfedrenes spiritualitet. *Torstein Tollefsen*
- 1/2 10 Israel og de palestinske områdene. Inntrykk fra en felleskirkelig reise.
Sr. *Else-Britt Nilsen o.p.*
- 1/2 14 Hvor fredsæl er Islam? Om en uttalelse fra Al Azhar-universitetet.
Fra «*Christ in der Gegenwart*»
- 3 4 «Dissens» eller dialog? *George Wilson s.j.*
- 3 8 Kvinners klosterliv. Den postmoderne tid krever nye tilpasninger. *Baby Johannessen*
- 4/5 5 Fredens utfordring. Fra Johannes XXIIIs «Pacem in terris» til Johannes Paul II's budskap til verdensfredsdagen. *Unni Klepper Joynt*
- 4/5 10 Katolsk tro og naturvitenskapene.
Are Hugo Pripp
- 4/5 17 «Ansvaret hviler også på dem som tier». Fra Vatikanets hemmelige arkiv: Edith Steins oppfordring, i 1933, til pave Pius XII om å ta til orde mot jødeforfølgelsene.
Unni Klepper Joynt
- 4/5 22 Juan Diego – første indianske helgen.
May-Lisbeth Myrhaug
- 6/7 1 Økumenisk stormønstring i Trondheim.
Baby Johannessen
- 6/7 5 «Omvändelse till enhet». Preken i Lund Domkirke ved 900-årsjubileet for opprettelsen av den nordiske kirkeprovins. *Gunnel Vallquist*
- 6/7 8 «Kirken lever av eukaristien». Om den nye pavelige encyklika «Ecclesia de eucharistia».
- 8/9 1 Felles arv – felles utfordringer. Preken i Nidarosdomen *Kardinal Walter Kasper*
- 8/9 4 Europa og det kristne håp. Om Vatikandokumentet «Ecclesia in Europa» – kirken i Europa.
- 8/9 8 «Hellig Olav – en bro mellom våre kirker».
Kardinal Walter Kasper
- 8/9 11 Intensjoner og virkelighet. Om regjeringens familiemelding. *Maria Elizabeth Fongen*
- 8/9 14 Når trosvitnesbyrd fører til fengsel.
- Vietnamesiske prester trosser regimet.
- 8/9 17 Lærd og lesverdig om Dominikus.
Gro Steinsland
- 8/9 21 «...er og blir et mirakel». Kåseri ved Sta. Katarinahjemmets 75-årsjubileum.
Sr. *Else-Britt Nilsen o.p.*
- 10 1 En minneplate i Belgia. Glimt av Norges siste erkebiskops, Olav Engelbrektssons, historie.
Kåre Langvik-Johannessen
- 10 5 New Age – en utfordring for kristendommen?
May-Lisbeth Myrhaug
- 10 8 Brevvekslingen mellom Abelard og Heloïse.
Vera Føllesdal
- 10 13 «personlige, private synspunkter...» Nyfunne rapporter viser kardinal Pacellis – bedre kjent som pave Pius XII – anti-nazistiske ståsted.
Unni Klepper Joynt
- 11/12 1 Joseph Brodsky og Kristi fødsel.
Per Kristian Norheim
- 11/12 13 Vatikanet i motvind. Om troskongregasjonens nei til homofilt partnerskap.
Fr. *Axel Carlberg o.p.*
- 11/12 15 Stamceller og forskningsetikk. Holder det gamle kompass i nytt terreng? *John Cornwell*
- IV Religiøse innslag/dikt/ «siste side»**
- 1/2 1 En håndrekning til samtiden (2).
Hallvard Rieber-Mohn o.p.
- 1/2 Tunbjørka. *Anbjørg Pauline Oldervik*
- 3 Fra «Salmer i atomalderen» av *Matthias Johannessen*
- 4/5 1 Påske – å se Gud i tomheten.
Sr. *Sheryl Frances Chen ocso*
- 4/5 20 Skriftemålet – en gave. Fr. *Jospeh Mulvin o.p.*
- 4/5 21 Det er et mysterium. *Anne Legreid*
- 4/5 26 Under Pontius Pilatus. *Bodil Sakshaug*
- 4/5 Fra «Hør jordens råk – salmer og kjærlighetsdigte». *Ole Sarvig*
- 6/7 14 Livets levninger. Sr. *Sheryl Frances Chen ocso*
- 6/7 Fra «Alle mine stier risset» av *Anne Samuelsen*
- 8/9 Treet i hagen. *Olav Mosdøl*
- 10 Et guddommelig bilde. *William Blake*
- 11/12 9 «Abba, Abba – for en Gud!»
Sr. *Sheryl Frances Chen ocso*
- 11/12 Fra «Veimerker». *Dag Hammarskiöld*
- V Her hjemme**
- 1/2 29 Gi et håndslag for livet!
- 3 18 Katolsk nei til krig i Irak
- 3 19 «Årets kvinneteolog» er katolsk:
Kari E. Børresen
- 3 20 OKB kritisk til utredning om ytringsfriheten
- 3 21 St. Klarasøstrene bygger!
- 3 21 Gledelig med utvidet skattefradrag
- 4/5 28 Årets fasteaksjon
- 4/5 28 Hvorfor katolikk?
- 4/5 29 Hyrdebrev om barne- og ungdomsarbeid
- 6/7 11 «Utredning om barne- og ungdomsarbeid».

- En kommentar fra sogneprest *Torbjørn Olsen*
- 6/7 27 Grunnsteinen lagt på Tautra
- 6/7 28 Sr. Else-Britt Nilsen valgt til generalpriorinne
- 6/7 29 Fornylelse hos dominikanerne: fra «Katolsk orientering» til «Katolsk tro og liv 1 og 2»
- 8/9 8 «Hellig Olav – en bro mellom våre kirker». *Kardinal Walter Kasper*
- 8/9 20 Økumenisk lapskaus og hellige øyeblikk. *Liv Riiser*
- 8/9 37 Problematisk lovendring
- 8/9 39 Teolog og kirkebygger, venn og medbror. Preken ved requiemmesse for pater Albert Raulin o.p. Ved fr. *Ellert Dahl o.p.*
- 10 22 «St. Olav» utvider redaksjonen
- 10 22 Åpent brev til Norges Storting fra Norges Katolske Kvinneforbund
- 11/12 25 «Trafficking» er vold!
- 11/12 28 Fødselsnummer og statstilskudd
- 11/12 30 Lys i gråsonen

VI Norden

- 3 13 Ny katolsk vri i Sverige. Introduksjonskurs for utenlandske prester og søstre. *Ba-fo*
- 4/5 29 Danmark: «Katolsk Orientering» gjennom 150 år
- 5/6 5 «Omvändelse till enhet». Preken i Lund Dom kirke ved 900-årsjubileet for opprettelsen av den nordiske kirkeprovins. *Gunnel Vallquist*
- 6/7 26 Biskopenes «ad-limina-besøk»

VII Verdenskirken/Vatikanet

- 1/2 23 «Uklokt og risikabelt». Omkring et brev og signaler fra Roma
- 1/2 25 Den internasjonale katolske presseunion, UCIP, 75 år. *UKJ*
- 1/2 26 Paven: ris og ros til Norge
- 1/2 26 Kardinal om kloning
- 1/2 27 Malaysia: sekulær eller muslimsk stat?
- 1/2 28 Bostons erkebiskop går av
- 1/2 28 Mor Teresa saligkåres
- 1/2 28 Flere falske sexanklager
- 1/2 29 England: Ingen erkebiskoppelig «dekkoperasjon»
- 3 8 Vatikanskrev om katolikker og politikk
- 3 18 Krig og religion en umulig allianse
- 3 18 Suksess for «Donum vitae»
- 3 19 Paveappell til katolske ektefolk
- 3 20 Rosenkransen som problemløser
- 3 20 Dokument om private åpenbaringer i emning
- 3 20 Paven om «åndelig økumenikk»
- 3 21 Spania: hyrdebrev splitter
- 3 21 Nederland: ingen «romersk triumfalisme»
- 3 21 USA: biskop tidde om sexovergrep
- 3 22 Nye deler av Vatikanets arkiver åpnes for forskere
- 4/5 27 Sammen om felles utfordringer
- 4/5 28 Første kirkebygg i Qatar
- 4/5 28 Indonesia: Religioner til vern for ufødt liv

- 4/5 28 Paven igjen fredspriskandidat
- 4/5 30 EU-ankjennelse «viktig for kirken»
- 4/5 30 Utvidet katolsk-jødisk dialog
- 6/7 8 «Kirken lever av eukaristien». Om den nye pavelige encyklika «Ecclesia de eucharistia».
- 6/7 10 Noen reaksjoner på encyklikaen
- 6/7 23 Paven: «Globaliseringen må humaniseres»
- 6/7 25 Pavens femte Spania-besøk
- 6/7 26 Iraks kristne ledere: respekter menneskerettighetene!
- 6/7 26 Utvidet samarbeid med de palestinske kirkesamfunn
- 6/7 27 Påske og arrestasjoner
- 6/7 27 Kina: toppost for katolsk biskop
- 6/7 28 Minneplate over norsk erkebiskop
- 6/7 28 Gjengifte skilte og nattverden
- 8/9 4 Europa og det kristne håp. Om Vatikandokumentet «Ecclesia in Europa» – kirken i Europa
- 8/9 14 Når trosvitnesbyrd fører til fengsel. Vietnamesiske prester trosser regimet
- 8/9 32 Retningslinjer for en mer human biomedisinsk forskning
- 8/9 34 Troskongregasjonen: Nei til partnerskapslover!
- 8/9 35 Hanoi: overvåking og sjikane
- 8/9 36 Frankrike: voksendåp og oppfølging
- 8/9 36 Vietnam: forfølgelsene øker
- 8/9 36 Australia: Det begynte med messe for straffanger...
- 8/9 36 Boston: Unnskyld!
- 10 19 Mongolia: biskop for 200 katolikker
- 10 19 Kardinal mot korrupsjon
- 10 19 Tilbake til Afghanistan
- 10 21 Misforstått dokument
- 10 21 Bondevik hos paven
- 11/12 25 Biskopen – hyrde, ikke administrator
- 11/12 26 Hvilken fredstid for Iraks kristne?
- 11/12 26 Kardinal mot «skaut i skolen»
- 11/12 26 Om «liturgiske misbruk»
- 11/12 27 Foreløpig ingen saligkåring av kardinal Newman
- 11/12 27 Problematisk anglikansk bispevalg
- 11/12 28 Kardinal: mer lokalt selvstyre!
- 11/12 28 Nye kardinaler: purpur og politikk
- 11/12 29 «Rettferdig blant folkene»
- 11/12 29 Gatelegen på plass
- 11/12 29 Kvinner som skriftefedre?
- 11/12 30 India: dobbelt diskriminering

VIII Blikk på tiden

- 1/2 30 Fra Majorstuen til Roma. *Observatoria*
- 3 23 Om selverkjennelse og lønn som (u)fortjent. *Observatoria*
- 4/5 31 Den gang da... *Observatoria*
- 6/7 31 Fra Irak via Cuba til Nidaros. *Observatoria*
- 10 23 Løfter. *Observatoria*
- 11/12 31 Gud og kristendommen m.m. *Observatoria*

IX Bokomtale

- 1/2 21 Torsten Källemark: Musikken og stillheten – et møte med Arvo Pärt. *Ved Frode Thorup*
- 3 9 Sandra M. Schneiders: Religious Life in the New Millenium. Vol.1: Finding the Treasure; Vol 2: Selling it all. *Ved Baby Johannessen*
- 3 15 Niels Christian Hvidt: Mirakler – Møder mellom himmel og jord. *Ved fr. Brian McNeil c.r.v.*
- 4/5 25 Veslemøy og Erik Guldager: Skabt i Guds bilde. En sammenfatning af katolsk lære om ægteskab og kønsliv. *Ved Brynjulv Norheim*
- 6/7 21 Trond Berg Eriksen: Kors på halsen. Betrachtinger om religion og vitenskap. *Ved Frode Thorup*
- 6/7 22 Janne Haaland Matlary: Tyngdepunktet. *Ved Frithjof Funder*
- 8/9 17 Per Bjørn Halvorsen: Dominikus. En européers liv på 1200-tallet. *Ved Gro Steinsland*
- 8/9 28 Yossi Klein Halevi: At the Entrance to the Garden of Eden. *Ved Per Bang*
- 8/9 29 LUK: Det nye testamente revidert – med oversetternes kommentarer. *Ved fr. Aage Hauken o.p.*
- 8/9 30 Gunnel Vallquist: Vad vänter vi egentligen på? Texter om kristen enhet 1968-2002. *Ved fr. Arne Fjeld o.p.*
- 10 11 Brevvekslingen mellom Abelard og Heloise. Med et utdrag av Abelards verker. *Ved Vera Føllesdal*
- 11/12 20 Helge Nordahl: Syv birgittinere. *Ved fr. Brian McNeil c.r.v.*
- 11/12 21 Østkirken. Skrifter fra bysantinsk og ortodoks kristendom. *Ved fr. Arnfinn Haram o.p.*
- 11/12 23 Dag Hammarskjöld: Veimerker. *Ved Reidar Huseby*
- 11/12 24 Hilde Dagfinrud Valen (red.): Møte med Mysteriet. Unge kristne i dialog om tro og gudserfaring. *Ved Linn Maria Kierulf*

X Musikk - film - kunst

- 4/5 14 Oliver Messiaens: «Jeg foretrekker oppstandelsen». *Olav Egil Aune*
- 6/7 17 Lidderlige prester og onde nonner. Kirkekritikk på kino. *Anne Hoff*
- 11/12 27 Teologer og billedkunst

XI Personalia

- 3 21 R.I.P. Sr. Maria Merethe Jeuken.
- 6/7 30 Erkebiskop Bruno Heim (1911–2003)
- 8/9 35 Kirsten Rydberg er død
- 8/9 37 R.I.P. Sr. Antonia Kaskes
- 8/9 37 R.I.P. Sr. Matthea Kremers
- 10 17 Pater Albert Raulin in memoriam. *Biskop John W. Gran*

- 10 18 Pater Albert (Jacques) Raulin in memoriam. *Asbjørn Aarnes*
- 10 24 Sr. Renata Michels in memoriam

XII Leserbrev

- 3 16 Etterlyser «fair play». *Paul Davison*
- 6/7 24 Umirakuløs manipulation. *Nils Christian Hvidt*
- 8/9 33 Apropos encyklikaen «Ecclesia in Europa». *Friedrich Griess*
- 8/9 33 Svar til Torbjørn Olsens kommentar. *Ulrik Sverdrup Thygeson*

XIII Presseklipp og småstykker

- 1/2 26 Cuba: journalist fremdeles fengslet
- 1/2 26 Mer og mer økumenisk
- 1/2 27 Rike, men likegyldige
- 1/2 27 Katolsk presse: et tilbakeblikk
- 1/2 27 Mange meninger om pietismen
- 1/2 27 Skriftestoler i lutherske kirker?
- 1/2 29 Midtøsten: stadig flere barn dør i kryssilden
- 3 17 Etterlyser Josef
- 3 18 Om sexovergrep i kristen sammenheng
- 3 19 Om Brasils «null-sult-program»
- 3 19 Østerriksk religionsstatistikk
- 4/5 27 Gi oljeoverskudd til Irak
- 4/5 27 Afghanistan: mer kvinnefiendtlig enn antatt?
- 4/5 27 Se alltid hele mennesket!
- 4/5 30 Israel: kristne søker ny rolle
- 4/5 27 Evangelikale varmer opp for Irak
- 6/7 29 En «undringsbok»
- 6/7 28 Europas muslimer må leve europeisk
- 6/7 29 «Felleserklæringen» må få følger!
- 6/7 29 En stille, sekulær bønn!
- 8/9 35 Tyrkia: krever handlings- og utdanningsfrihet
- 8/9 35 Mange dårlige nyheter
- 8/9 35 Menn på toppen
- 8/9 37 En illusjon
- 8/9 37 «Kjønnssrolleverdensbilde»?
- 10 12 Fra St. Olav 1964: Pius XII og jødene - et apropos
- 10 19 Diskotek blir kirke
- 10 19 Nytt håp for Kirkenes Verdensråd?
- 10 20 Tanker om fred
- 10 19 Økologisk gjeld
- 10 19 Tenk om...
- 10 20 Om Frelsesarmeen
- 10 20 «Den lille prinsen» i Phnom Penh
- 10 20 Uforpliktende religiøse symboler
- 11/12 19 Stamcelleforskning: et knippe katolske stemmer
- 11/12 25 Når gudstro styrkes av tvil
- 11/12 29 Forskning og kristen moral
- 11/12 30 The Tablet: første kvinnelige redaktør

når fattige og utslåtte blir vinnere

DET HANDLER OM SANT'EGIDIO

40.000 medlemmer fordelt på et stort antall Sant'Egidio-grupper i 60 land har slått sine pjalter sammen og er en hær i vekst, kunne vi nylig lese i en reportasje i bladet «Steg», organ for Diakonhjemmet i Oslo. Journalist Asle Finnseth beskriver her det etterhvert velkjente katolske legmannsfellesskapet Sant'Egidio, som St. Olavs lesere vil kjenne fra nyhetsnotiser her i bladet, senest fra et møte i fjor hvor Sant'Egidio og biskopen av Aachen samlet 450 ledende religiøse ledere til dialog om fredsarbeid. Minimalt 'apparat' til tross, er Sant'Egidio blitt et slags «storkonsern innen solidaritetsbransjen», som brenner for «å kommunisere evangeliet». Vi har sammenfattet Finnseths engasjerende beretning.

Hovedsetet ligger i Roma med forgreninger til fire kontinenter; medlemstallet er fordoblet de siste fem årene. Sant'Egidio har – blant annet – et team som jobber med å bilegge borgerkriger og få frigitt geriljafanger og dødsdømte. Rundt 2,2 millioner suppemåltider er blitt servert til Romas fattigste, og man driver nødtelefon for tusenvis av ensomme eldre i storbyen. Restauranter er bemannet med psykisk utviklingshemmede, men ledes av mesterkokker. Fra Italias dyreste viner har man skaffet inntekter til aids-ofre. Bevegelsen brenner for «å kommunisere evangeliet» og er blitt nominert til Nobels fredspris; den er allergisk mot kirkemakt – og en av pavens yndlinger. I spissen for det hele finner man ikke patere og kardinaler: Lederansvaret skjøttes på fritid av historikere, lærere, eiendomsforvaltere. I sterk kontrast til det pavelige hierarki holder Sant'Egidio seg med en meget flat struktur. I «verdenshoved-

kvarteret» er det bare en håndfull ansatte.

Den innerste pulsen i dette langstrakte kirkelegemet er Santa Maria-kirken i bydelen Trastevere. Her eneste kveld, i 35 år, har man vært samlet i kirken, berømt for sine mosaikker. Noen kvelder samler aftenbønnen hundre, andre ganger 500. For det meste er det unge, men også mange garvede kommunitetsmedlemmer.

Hovedkontakten til Asle Finnseth under hans Roma-besøk var Claudio Betti, en jovial og trivelig kar, som forøvrig tilhører bevegelsens 'utenriksdepartement'. – Jeg tror jeg kan si det slik, sier Betti, at vi er kristne i ordets sterke forstand. Kristendom er ikke noen overbygning, noe pent i et dokument et sted, det er hjerteblodet både for den enkelte og for fellesskapet. Dette at Gud har kommet som menneske for at døden og fattigdommen ikke skal ha det siste ordet.

– Sant'Egidio har to hjertekamre, sier Betti, ett indre og ett ytre. Det indre omfatter først og fremst bønner – i enrom og i fellesskap, og det å lytte til bibelordet. Det ytre handler om tjenesten for «Jesu minste små» de fattige, foreldreløse, syke og fengslede. Vi forsøker å tjene, og gjøre det som de fattiges venner. I dette vennskapet erfarer vi samtidig på mystisk vis at det er Jesus selv vi møter. Slik han gir seg til kjenne i Matteus 25: «Jeg var syk og dere så til meg, jeg var i fengsel og dere besøkte meg, jeg var naken og dere kledte meg.» Dette er ikke talemåter. Det er en dyp realitet som vi erfarer stadig vekke, sier Claudio Betti.

I løpet av noen intense Roma-dager ble det selvsagt også avlagt besøk i Sant'Egidios hovedkvarter: i en bygning fra 1200-tallet, opprinnelig et karmelittkloster. Inne er det lite som minner om hovedkvarteret til et storkonsern i solidaritetsbransjen, forteller Asle Finnseth: Smale korridorer, noen møterom, en knøttliten resepsjon og et vakkert huskapell. En av gangene åpner seg mot en hage.

Første juledag hvert år rydder Sant'Egidio sin hovedkirke i Roma, St. Maria in Trastevere, og fyller den til trengsel med tiggere, hjemløse, flyktninger og andre fattige. Her vanker det festmat på røde langbord, fellesskap, presanger og feiring. Foto: Sant'Egidio

Noen fakta:

– Fellesskapet Sant'Egidio ble grunnlagt den 6. februar 1968 som en basismenighet, knyttet til Sant'Egidio-kirken i den romerske bydelen Trastevere, av den senere historieprofessoren Andrea Riccardi, som da ennå ikke var 20 år gammel. Han er nå en av Italias mest kjente historikere.

– Inspirert av Det 2. Vatikankonsil (1962-65) ønsket Riccardi og de andre unge i gruppen å leve mer aktivt etter Jesu ord, og de begynte å oppsøke de fattige i Roma. På den tiden bodde rundt en halv million mennesker i brakkebyer i utkanten av byen, mest innflyttere fra Sør-Italia. Ungdommene, som var gymnasiaster med en viss utdannelse, gikk bl.a. i gang med å undervise barna i brakkebyene, barn som ofte hadde svært mangelfull skolegang.

– Sant'Egidio har bl.a. fått Unescos fredspris og er flere ganger blitt nominert til Nobels fredspris.

– Hagen er en viktig arena i fredsarbeidet vårt, kan Claudio Betti fortelle: Det er her inne, skjermet fra det meste, vi fikk gjennomslag for arbeidet med å bringe partene i borgerkrigen i Mosambik til forhandlingsbordet. Her så de hverandre inn i øynene for første gang, de to erkefiendene fra geriljaen Renamo og regjeringspartiet Frelimo. Over et fiskemåltid under palmene i denne hagen fant 20 år med borgerkrig, massedrap og lemlestelse sitt vendepunkt. Etter at Sant'Egidio hadde stått som vertskap for 11 endeløse og nervespente møter – det siste av dem varte i 72 timer – var fredsavtalen på plass.

Ofte blir Sant'Egidio omtalt som «Vatikanets venstre hånd» i utenrikssaker, som et spesialkorps av ulønnede diplomater, som kan gå inn der det blir for følsomt for de statlige. – Vi er jo ikke spesielt begeistret for den katolske kirke som maktkirke, sier Betti, så vi seiler helst på egen kjøll. Men noen ganger er kirkens og pavens anerkjennelse en viktig døråpner. Vi spiller på det registeret som byr seg.

Samtidig som Sant'Egidio har vokst seg til stor anerkjennelse fra øverste hold i den romersk-katolske kirke, er kommuniteten også en ivrig brobygger til de ortodokse kirkene, og åpner også mot det protestantiske nord, skriver Asle Finnseth. ●

det spriker!

BIOETIKKDEBATTEN OG DE STORE RELIGIONENE

Når begynner menneskelivet? Når får embryoet sitt menneskeverd? Er det lov å forske på embryonale stamceller? Spørsmål i en livsviktig debatt der enighet synes langt i det blå! FN-konferansen nylig om kloning endte, som kjent, med at man skjøv problemene foran seg: De enkelte land skal selv bestemme i to år fremover. Stadig flere ser likevel behovet for en verdensomspennende 'ordning', men hvilken? Der stopper enigheten. Å ta religionene til hjelp, er heller ingen umiddelbar løsning: Også blant de store religionene spriker det nemlig kraftig.

Få religioner deler kristendommens sterke forestilling om at menneskelivet begynner ved befruktningen, og at embryoet følgelig har rett til beskyttelse fra begynnelsen av. At abortlovgivningen i mange 'kristne' land modifiserer denne retten i betraktelig grad, lar vi i denne omgang ligge. Det svekker, men rokker ikke avgjørende ved den grunnleggende forestillingen.

Jødisk tanke: lindre og lege

I jødedommen har et spirende menneskeliv ingen absolutt livsrett, og beskyttelsen av embryoets livsrett knyttes til en slags skala: Livsretten måles ut fra hvor stor «potensialitet» til menneskelig liv det spirende livet representerer. Avraham Steinberg, medisinsk etiker ved Shaare Ze-

dek Medisinske Senter i Jerusalem, sa det slik nylig under et bredt anlagt seminar i Berlin, arrangert av Tysklands nasjonale etikkråd, om «Håndtering av ufødt liv i andre kulturer»: «Minst potensialitet har det befruktede egget før det festner seg i livmoren, for på dette stadium går størstedelen av embryoene til grunne ad naturlig vei.» Ifølge Talmud tilskrives slike «pre-embryoer» ennå ikke menneskelig status. «Det får det først etter at det har festnet seg i livmoren, og fullt ut først når det er 40 dager gammelt,» ifølge Steinberg.

I tråd med dette tillater jødedommen forskning på overtallige embryoer i forbindelse med kunstig befruktning. «Slike inngrep i naturen regnes ikke å være i strid med de guddommelige lover, men som en 'oversettelse' av det bibelske oppdrag om å lege og hele,» sier Steinberg. Rabbiner Walter Rothchild uttrykte seg slik i et debattforum under de tyske økumeniske kirkedager sist sommer: «Om det er lov for mennesket å spille Gud? Absolutt og så meget som mulig, vel å merke når det dreier seg om å redde

I jødedommen knyttes embryoets livsrett til hvor stor 'potensialitet' til menneskelig liv det spirende livet representerer.

andre menneskers liv.» For troende jøder, sa Rothchild, «begynner livet i snevrere betydning først når barnet trekker pusten for første gang etter fødselen».

Et annet og like viktig imperativ som det å lege, er, i jødisk tro og tanke, hensynet til fruktbarheten. Og nær knyttet til det igjen, er ønsket om å føde friske barn. «I Israel er det mange par som benytter seg av kunstig befruktning,» bekreftet legen og etikeren Schimon Glick fra Ben-Gurion Universitetet i Beer Shiva under Berlinmøtet. «Og mange griper i den forbindelse også til preimplantasjonsdiagnostikk, det vil si at det 'kunstig' skapte livet i reagensrøret undersøkes for eventuelle arvelige defekter før det settes inn i livmoren.» Denne praksis bidrar, ifølge Glick, til at antall aborter er relativt høyt i Israel, strengt lovverk til tross.

Islam: kropp og besjeling

Heller ikke i islam har den sammensmeltede egg- og sædcelle samme høye rang som den har innen kristendommen. «Ifølge Koranen begynner livets legemlige dimensjon ved befruktningen, men først når Gud har inngitt embryoet sin ånd og besjelet det, er et menneske blitt til,» forklarer Sadek Beloucif, intensivlege ved sykehuset i Amiens, nord for Paris. Men nøyaktig *når* under svangerskapet denne besjelingen skjer, derom strides de lærde innen islams ulike rettsskoler og tradisjoner. «Mange venter seg at vitenskapen skal finne svaret på det spørsmålet,» mener Bekir Alboga, imam i Tysklands største moské.

Til tross for dette, er abort forbudt i de fleste islamske land, unntagen når morens liv er i fare. (Mange vil huske avisoverskrifter om «en uhellig allianse» mellom islam og Den Hellige Stol i forbindelse med FNs befolkningskonferanse i Beijing i 1995: Den Hellige Stols delegater, der bl.a. norske Janne Haaland Matlary var med, gikk sammen med representanter for islam imot å godta abort som et middel i familieplanleggingens tjeneste.) Men én ting er lovverk, noe annet praksis, ifølge bl.a. antropologen Carla Maklouf Obermayer ved Harvard School of Public Health: «Undersøkelser viser at hver tredje libanesiske kvinne har en abort bak seg når hun er midtveis i livet.» Sorgen og skyldfølelsen mange kvinner sliter med i den forbindelse prøver de gjerne å lindre ved å søke trøst i sin religion, i tanken om at «Gud nok vil forstå

at jeg var i en vanskelig situasjon og ikke kunne handle annerledes enn jeg gjorde».

Kunstig befruktning er intet problem i islam, forutsatt at det ikke benyttes fremmed donor av egg- eller sædceller. «For islamsk tanke er det viktig at ethvert menneske kjenner til sin biologiske avstamning,» forklarer islamekseperenten Thomas Eich ved universitetet i Bochum. Følgelig er de fleste islamske rettsskoler imot reproduktiv kloning, for her er slektskapsforholdet ikke utvetydig klart.

Buddhisme, hinduisme – og virkeligheten

I det fjerne østen ser man annerledes på bioetiske spørsmål. I hinduismen og buddhismen er spørsmålet om livets begynnelse nærmest et ikke-spørsmål. Begge disse religionene ser livet som noe kontinuerlig: Det ender ikke med døden, men med gjenfødelse i en annen skikkelse. I det perspektiv representerer allerede sædcellen og eggcellen hver for seg liv. Abort blir en urett fordi det fratar et levende vesen muligheten til gjenfødelse og liv i en annen form. Og uretten er desto større fordi både buddhisme og hinduisme pålegger sine medlemmer ikkevold – *ahimsa* på sanskrit: En troende skal ikke såre eller drepe et levende vesen. Både ifølge hinduistisk og buddhistisk lære er straffen for abort den samme som for mord. Den skyldige blir utstøtt av fellesskapet – en av de verste sanksjoner man kan utsettes for i tradisjonelle hinduistiske og buddhistiske samfunn.

Det er den strenge lære. Men dette øverste bud om ikke å drepe eller forårsake lidelse, gjelder aldri absolutt, det må alltid gjennomtenkes på nytt og kan i konflikttilfeller også overtreddes. Ser vi på lovgivning og hverdagspraksis i de enkelte asiatiske land, blir bildet raskt et annet enn det ideelle. I India blir det til og med ganske drastisk: Der ble abort legalisert i 1970 – først og fremst for å demme opp for den voldsomme befolkningsøkningen. Dertil har man, ettersom ultralydundersøkelser som både kan avdekke evt. defekter hos fosteret samt kjønn, er blitt tilgjengelige også i India, sett en skjebnesvanger utvikling: Metoden misbrukes til å opp-

Heller ikke i islam har den sammensmeltede egg- og sædcelle samme høye rang som innen kristendommen.

dage og kvitte seg med kvinnelige fostre. «I det indiske samfunn er døtre uønsket, fordi de 'koster' i form av medgift når de skal gifte seg,» sier sosiologen Jyotsna Gupta fra universitetet i Leiden. (For igjen å minne om befolkningskonferansen i Peking: Mange vil huske et program på NRK-TV i den forbindelse med en bitter indisk far med fire-fem trist utseende døtre på rad og en alt annet enn glad kone: Hun hadde jo bare skaffet sin mann utgifter!)

I hindusimen og buddhismen er spørsmålet om livets begynnelse et ikke-spørsmål... livet er noe kontinuerlig og ender ikke med døden, men med gjenfødelse i en annen skikkelse.

Riktignok ble «kjønnsseleksjon» forbudt ved lov i 1994, men uoffisielt tilbyr både leger og abortklinikker slike tjenester. «Betal 50 rupi nå, så sparer du 50.000 rupier senere», lokker reklamen mange steder. Følgene av slik holdning og praksis viser seg nå på befolkningsstatistikken: Ved folketellingen i 2000 var det blant Indias 6-åringer 927 piker pr. 1000 gutter. Den katolske kirke i India arbeider aktivt for å få avskaffet skikken med medgift og det nedverdiggende syn på kvinner som ligger innebygget i det.

Også på kinesisk mark spriker det mellom tradisjonelle religiøse forestillinger og dagliglivets praksis. Ifølge konfusianismen, som fremdeles er dypt rotfestet i kinesisk kultur, har mennesket lov til å gripe inn i naturens gang for å lindre og minske lidelse og smerte, men det finnes grenser. «For troende konfusianere ville det være uakseptabelt å søke å perfektionere et embryo ved hjelp av gentekniske inngrep,» sa Julia Lai Powah ved City University i Hong Kong under den nevnte konferansen i Berlin.

Det forhindrer ikke at i Kina er embryoforskning et satsingsområde hvor forskningen foregår uten noe som helst hensyn til tradisjo-

nelle religiøse forestillinger. Nylig fremstilte forskere ved Sun-Yat-Sen-universitetet for medisinsk vitenskap i Guangzhou menneskelige embryoer ved å smelte sammen en sædcelle med to forskjellige eggceller; de benyttet seg også av kloneteknikker. Riktignok overlevde ikke 'spiren', men både i Europa og i USA ville slik eksperimentering være forbudt. Og eksperimentet understreker indirekte hvor viktig det er at bioetikdebatten føres i internasjonale fora, og hvor påtrengende det er å komme frem til regulerende internasjonale overenskomster. Den store økonomiske gevinst mange håper på i bioteknologimarkedet, gjør – som John Cornwells artikkel i forrige St. Olav påpekte – ikke behovet mindre.

Ingen rask konsens i sikte!

Her hjemme fikk regjeringen før jul flertall for en restriktiv ny bioetikklav som bl.a. sier nei både til kloning, til forskning på embryoer og til anonyme sæddonorere. Og allerede varsles det at medisinsk forskning her hjemme vil tape økonomiske midler fordi de store farmasøytiske selskapene heller vil satse i land med en mindre restriktiv politikk.

Hvor den internasjonale bioetikdebatten vil føre hen, er uvisst. Og religionenes bidrag til debatten er, som man forstår, alt annet enn entydig. Samtalen religionene imellom om dette emnet er bare så vidt begynt, men det er en viktig samtale: Det trengs andre referansepunkter i bioetikdebatten enn forskningens og markedets egeninteresse.

En anelse tøst å hente hos den tyske moralteologen Eberhart Schockendorf? Han mente å kunne fastslå etter Berlin-møtet at «alle religionene ønsker å sette grenser for den menneskelige vilkårlighet, og alle forbyr fremstilling av embryoer utelukkende i forskningsøyemed.» Å filtrere frem en enhetlig minimalkonsens ut fra slike relativt vage fellessanliggender, blir ikke lett – om det i det hele tatt er mulig. UKJ

(Hovedkilde: Rheinischer Merkur)

bok- omtale

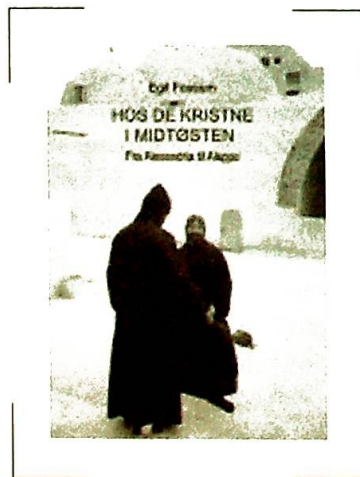
Egil Fossum:
Hos de kristne i Midtøsten.
Fra Alexandria til Aleppo.
Emilia forlag 2003

Til tross for at Midtøsten har vært sentralt i mediebildet nesten hele etterkrigstiden, er Vestens kunnskap om dette området likevel overraskende mangelfull. Vi vet lite om islamsk historie og kultur, men sannsynligvis enda mindre om de kristne kirkesamfunnene i Midtøsten. Ja, faktisk er jeg redd for at ytterst få er klar over at det finnes kirkesamfunn i dette området som fører sin tradisjon tilbake til kristendommens første århundrer. At en betydelig del av palestinerne er kristne, er også et faktum som vel knapt er nærværende i debatten.

En viktig grunn til dette er naturligvis at kunnskap om Midtøstens kristne ikke har vært tilgjengelig på norsk. Egil Fossums bok av fjoråret, *Hos de kristne i Midtøsten*, med undertittelen *Fra Alexandria til Aleppo* er et kjærkomment bidrag til å bøte litt på denne uvitenheten. Egil Fossum har journalistutdannelse og er førsteamanuensis i journalistikk ved Høgskolen i Oslo. Han er tidligere redaktør i Klassekampen, men, som han skriver om sin første reise i Midtøsten: « Dette var på den tiden at jeg hadde begynt å legge Mao Tse Tungs tenkning bak meg, og langsomt vendte tilbake til barnetroen. Gjennom de kristne i det arabiske Midtøsten og

kirkene deres vendte jeg tilbake til vår egen.» Boken bærer også preg av en søkende, åpen og positiv holdning til det han møter på sine mange reiser.

Forfatteren oppholdt seg i Kairo for ca. 20 år siden og oppdaget til sin forundring at dette ikke var et rent islamsk samfunn, men derimot en storby med en rekke forskjellige kristne kirker. Dette tente hans journalistiske nysgjerrighet, noe som førte til omfattende studiereiser i Egypt, Libanon, Syria, Jordan og Palestina. Planen var også å få med de kristne i Irak, men av grunner som vi alle kjenner, var dette ikke gjennomførbart. Resultatet ble den boken som nå foreligger.

Dette er ikke en bok som går i dybden hverken i teologien, kirkehistorien eller sosiologien. Dette er først og fremst journalistikk. Ryggraden i boken er en rekke intervjuer med ulike kristne

i Midtøsten: munk, nonne, patriarker og biskoper, menighetsprester og legfolk. Dette er også bokens styrke, vi får et levende innblikk i dagliglivet i Midtøstens menigheter og klostresamfunn.

Boken er delt i kapitler som tar for seg Egypt, Libanon, Syria, Jordan og Palestina. Etter en kort innledning med fakta om den religiøse situasjonen i landet, følger forfatterens journalistiske tilnærming med reportasjer og intervjuer.

De kristne i Midtøsten er en kompleks og heterogen gruppe med totalt 12 gamle kirkesamfunn, og i tillegg nyere protestantiske grupperinger. Mye av bakgrunnen for denne oppsplittelsen finner vi i 300- og 400-tallets teologiske stridigheter, spesielt det som var temaet på konsilene i Efesus i 431 og Kalkedon i 451. Striden dreide seg som kjent om Kristi person og natur. På konsilet i Efesus ble Nestorius avsatt som patriark, han kunne ikke gå med på at Maria var *theotokos*, altså Guds mor, og ble anklaget for å oppheve enheten i Kristi natur. Dette førte i neste omgang til den første store kirkesplittelsen og opprettelsen av *Østens kirke*, også kjent som *Den assyriske kirke*, som inntil vår tid har vært dominerende i Irak.

Kirkemøtet i Kalkedon førte til nye splittelser, og vi fikk oppdelingen i kalkedonske (gresk-ortodokse, katolikker og protestanter) og ikke-kalkedonske (kop-

tere, syrisk-ortodokse og armenere). Ikke-kalkedonere ble kalt *monofysitter* eller «én-naturtilhengere» og anklaget for å blande sammen Kristi to naturer. Fossum tar opp disse teologiske stridighetene med flere av Midtøstens teologer, og man får bestemt inntrykk av at den kalke-donske splittelsen dreier seg om teologiske spissfindigheter som ikke har praktisk betydning i dag.

Splittelsen fra Efesus synes imidlertid å ha betydning også i dag. Dette viser seg i *Middle East Council of Churches*, som er et økumenisk møtested for alle Midtøstens kristne med ett unntak, nemlig nestorianerne i Østens kirke. Grunnen til dette er åpenbar: Kopterne setter seg helt på bakbeina når det er snakk om å aksepterte Østens kirke som medlem, de kan ikke samarbeide med noen som har benektet theotokos-dogmet. Disse kirkesamfunnene representerte ytterpunktene i oldkirkens kristologiske debatt, og overraskende nok ser vi at snart 1600 år gamle stridigheter kan være levende realiteter i vår tid. Nestorius' etterfølgere har f. eks inntil nylig bedt til Gud om å fri dem fra «Egyptys mørke», og i Egypt er alle kirkesamfunn bortsett fra nestorianerne representert.

Katolsk misjon førte til en avspaltning fra de opprinnelige kirkene i såkalte unerte kirker: koptisk- katolske, gresk- katolske, syrisk-katolske, kaldeere og maronitter. De har i de fleste tilfeller samme liturgi og tradisjon som sine ortodokse brødre, til tross for at de formelt er katolikker underlagt paven. Man får inntrykk av at

selv om de formelt tilhører ulike kirker, kan de samarbeide på lokalt plan, og blandede ekteskap mellom ortodokse og katolikker er ikke uvanlig.

Totalinntrykket etter å ha lest denne boken er imidlertid pessimistisk. Over hele Midtøsten har den kristne delen av befolkningen gått markert tilbake i løpet av forrige århundre. Før Første Verdenskrig var f. eks ca. 25 prosent av befolkningen i det som i dag er Israel, Jordan, Syria, Libanon og Palestina kristne mot under 6 prosent i dag. Grunnen til dette er sammensatt, forfatteren nevner antikolonial arabisk politikk, regionale kriger, opprettelsen av staten Israel og israelsk etnisk rensing. Den økende islamiseringen har også vært medvirkende til en massiv kristen emigrasjon til vestlige land, hovedsaklig til Canada, Australia og USA. De kristne i Midtøsten utgjør i dag ca. 12 millioner og kanskje så mange som 3 millioner har forlatt området de siste 20 årene.

Vestens kristne kirker har vært såvel uvitende som uinteressert i dette, klartest viser dette seg kanskje i Palestina-konflikten. Det har i totusen år vært kristne palestinere som har holdt tradisjonen levende i Betlehem, Nasaret og Jerusalem. I dag tømmes disse områdene for kristne, om få år vil kirkene her være som museer. De kristne palestinere lever under et massivt dobbeltpress både fra israelerne og ekstreme muslimer. Den engelske journalisten William Darymple skriver et sted at så sent som for hundre år siden kunne kristne, jøder og muslimer

samles i bønn ved felles helligdommer. Under det ottomanske styret var det faktisk stor grad av religionsfrihet, og jøder, muslimer og kristne levde fredelig sammen i motsetning til dagens situasjon.

«De vestlige kristne er mer interessert i steiner enn i de kristne her. De hører også mer på staten Israel enn på sine lokale brødre og søstre; staten Israels ve og vel ligger dem mest på hjertet.» Dette hører forfatteren igjen og igjen av sin palestinske venner. Det er sterke anklager, som burde mane til ettertanke hos mange i Vesten.

Dette er en viktig bok av flere grunner. For det første er det, så vidt jeg vet, ikke allment tilgjengelige bøker om dette emnet på norsk fra før. Selv om boken ikke gir utfyllende informasjon om Midtøstens kristne og heller ikke gir seg ut for å gjøre det, vil den likevel være et kjærkomment bidrag for alle som er ute etter mer informasjon om Midtøsten. Forhåpentligvis vil den også inspirere til ytterligere studier eller, enda bedre, studiereiser, iallfall er det tilfellet med undertegnede. For det andre setter boken fokus på det press som de kristne i de fleste tilfeller lever under (ikke alle tilfeller, lettest er det kanskje å være kristen i Syria).

«Kristendommen forlater barndomshjemmet. Selv føler jeg en tristhet: En hel verden er i ferd med å gå i eksil,» skriver Egil Fossum innledningsvis.

Er det et faktum vi bare stilltende kan akseptere?

Frode Thorup

presse- klipp

KIRKENS SYNDER MOT JØDENE

Den katolske kirke erkjenner at kristne var medansvarlige for antisemittisme og for holdningene som førte til Holocaust. Det sa kardinal Walter Kasper, leder for Sekretariatet for kristen enhet, nylig. Temaet antisemittisme er nær knyttet sammen med spørsmålet om hvordan kristne ser seg selv i forhold til jødene som Bibelens «utvalgte folk». Et symposium i Vatikanet i 1997 gjorde adskillig for å klargjøre kirkens lære: I forbindelse med symposiet sa paven bl.a. at «i altfor lang tid var feilaktige og urettferdige tolkninger av det nye testamente i omløp, tolkninger som dreiet seg om jødernes rolle og antatte skyld, og som skapte fiendtlige følelser». Kardinal Kasper sa at slike holdninger kunne etterspores bl.a. i en del katolske tidsskrifter i det 19. og 20. århundre. Det er viktig at alle katolske kristne blir gjort klart og tydelig kjent med og tar til seg kirkens nye holdning til jødene og innrømmelsen av skyld: Det holder ikke med 'engangsgester' eller utstedelse av dokumenter på høyeste hold.

INDIA:

KATOLSK KRAFTTAK MOT AIDS
Indias katolske bispekonferanse har satt i gang en landsomfattende kampanje for å koordinere hjelpearbeidet for Indias ca. 4,5 millioner hivpositive; ifølge kon-

feransen er dette det første forsøk på et organisert svar på aidsutfordringen i landet. Man frykter at innen år 2000 kan India ha hele åtte millioner hiv/aidspasienter. «Vi ser alvorret i problematikken og behovet for konkrete tiltak i form av informasjon og behandling for å søke å takle denne trusselen,» heter det i biskopenes erklæring.

Den katolske kirke i India driver 5000 sykehus, 62 sykepleieskoler og 200 rehabiliteringssentre. Sentrale punkter i kampanjen er ekteskapelig trofasthet, fremme av kristne verdier og respekt for alle menneskers verdighet, innsats for å motarbeide diskriminering av hiv/aids-syke og garantier for sosiale rehabiliteringsprogrammet. Å få slutt på seksuell utnyttelse av kvinner og barn står også på kampanjens dagsorden. Biskopene håper at hele kirken – geistlige, ordensfolk og legfolk – vil engasjere seg i kampanjen, og de oppfordrer alle Indias katolikker til å støtte tiltak mot aids i regi av regjeringen og frivillige organisasjoner.

CATHOLIC HERALD

CANADA OG USA: KATOLSK MOTSTAND MOT PARTNERSKAPSLOVER

Canadas biskoper presser i økende grad på for å hindre lovverk som tillater ekteskapsliggende kontrakter mellom personer av samme kjønn. «Samfunnet

trenger å tenke seg om lenge og dypt før det begir seg ut på denne ukjente og foruroligende vei,» heter det i et budskap fra biskopene.» Ifølge en rettskjennelse fra juli i fjor er den tradisjonelle definisjonen av ekteskap i strid med den kanadiske grunnlovens likhetsprinsipp, og det foreslås derfor at loven endres til at ekteskap er «den lovlige forening av to personer med utelukkelse av alle andre». Biskopene oppfordrer nå «alle som er overbevist om at ekteskapet er den lovlige forening mellom en mann og en kvinne med utelukkelse av alle andre, til å se sitt ansvar som borgere og, i en kjærlighetens og respektens ånd, gi uttrykk overfor sine politiske representanter for sin motstand mot en redefinisjon av ekteskapet som inkluderer partnere av samme kjønn».

I USA går de katolske biskopene klart imot såkalte «homo-ekteskap», og tar til orde for en grunnlovsendring som skal sikre det tradisjonelle ekteskapets unike sosiale og legale status. «Såkalte homo-ekteskap kan ikke gis status som ekteskap fordi de ikke uttrykker den fulle menneskelige komplementaritet mellom mann og kvinne, og fordi de i seg selv er ikke-reproduktive», heter det i en erklæring fra biskopene. Erklæringen henviser bl.a. til et Vatikandokument fra juli i fjor der partnerskap mellom homofile betegnes som «en alvorlig urett». Biskopene understreker imidler-

tid at hensikten med erklæringen er «å fokusere på ekteskapets betydning og ikke på homoseksualitet eller andre forhold».

CATHOLIC HERALD

NYUTGIVELSE AV «PACEM IN TERRIS»

Vatikanet vil utgi på nytt pave Johannes XXIIIs skjellsettende encyklika fra 1963 *Pacem in Terris* (Fred på jord). Grunnen er encyklikaens aktualitet i dagens situasjon. Ifølge kardinal Angelo Sodano stod man den gang som nå overfor «en utbredt følelse av frykt»; den gang var det atombomben man fryktet, i dag er det «fenomenet terror i all dets gru vi er vitne til». Sodano minnet om de fire «søylene» pave Johannes mente freden må bygges på: sannhet, rettferdighet, kjærlighet og frihet. Pave Johannes' visjon er en oppfordring til respekt for ethvert menneskes verdighet og rettigheter, til overholdelse av plikter og erkjennelse av globalt medansvar. Pave Johannes så også klart behovet for en overnasjonal autoritet i arbeidet for fred.

CATHOLIC HERALD

PAPIRFLOM OG FORVENTNINGER

I et intervju med det katolske månedstidsskriftet *Trenta giorni* kommer den belgiske primas, kardinal Godfried Danneels, bl.a. inn på dokumentflommen fra Vatikanet og sier at «biskopenes kontorer faktisk blir overfløymet av usedvanlig lange dokumenter, instruksjoner o.s.v.». Alle disse erklæringene hevder å ha autoritet og normativ kraft uten at «man forteller oss hva som er viktig, og hva som er mindre viktig», sier Daneels. Som foreslår «et moratorium», en utsettelse av utsendelser, for å muliggjøre en forenking: «Kanskje trenger vi en fase av ro i Kirken for å kunne puste ut.»

I et intervju med *Radio France International* understreker kardi-

nal Daneels at dagens mennesker forventer en kirke som svarer på deres åndelige søken med «forståelse og kjærlighet», og at de også forventer «moralske anvisninger, men nærmere barmhjertigheten til den Frelseren som ble født i Betlehem».

KATHPRESS/KI

OPPLYSENDE «KIRKEVANDRING»

Under tittelen «Kirkekunst i adventstid» inviterte Vårt Land før jul sine lesere med på «kirkevandring» sammen med Oddbjørn Sørmoen hos Riksantikvaren: Hver dag bragte avisen et stykke «kirkekunst fra stavkirker til moderne kirkerom». Opp-

lysende vandringer i et rikt, vakert og til tider overraskende landskap.

Tirsdag 9. desember stod alterskapet i «den lille stavkirken på den vakre, men værharde øya Grip» for tur. Kirken er fra 1470 og det nederlandske alterskapet fra senmiddelalderen. «Skapet har Maria med Jesus som sentralmotiv, og St. Margareta og St. Olav på hver side. Olav holder øksen han ble drept med, hans attributt, i sin høyre hånd, og rikseplet, hans kongelige verdighetstegn, i sin venstre. Med foten trækker han på et uhyre med 'tyrkerhode' med turban på. Tyrkerne representerte i middelalderen trusselen mot kristenheten,» forklarer tek-

160.000 KRONER FRA NORGE TIL ST RAPHAËLS HOSPITAL I BAGDAD!

Daglig minner nyhetene oss om nøden stadig vekker er stor i Irak. Hvordan er det gått med vårt øremerkede prosjekt som startet i 2001: Å hjelpe dominikanersøstrene i Bagdad til å imøtekomme den muslimske lokalbefolkningens bønn om å utvide St Raphaëls hospital med en føde- og kvinne avdeling?

Søstrenes hospital unngikk ødeleggelser under krigen, men ble selvsagt satt på hard prøve disse ukene med stort pasientbelegg og ekstreme utfordringer. Fra Norge hadde søstrene ved krigsutbruddet mottatt kr. 160.000. Pengene var tiltenkt det fremtidige byggeprosjektet, men ble rimelig nok brukt til akutte nødtiltak under krigen. Tiltak som kom hospitalets fødende og nyfødte til gode.

Etter krigen har vår direkte kontakt med søstrene ved hospitalet vært begrenset siden ordinære kommunikasjonsmuligheter stadig vekker nede. Unntaket er et par-tre skurrende satelittelefon samtaler med hospitalets leder, sr. Maryanne Pierre OP, som innstendig minner oss om at hospitalsutvidelsen er et "must".

Selvsagt vender vi ikke det døve øret til oppfordringen, men konkret betyr det at vi nok engang måtte starte med tilnærmet tom konto. I dag kan vi konstatere at interessen for søstrenes sak slett ikke er forstummet. I løpet av høsten og frem til jul har vi i alt kunnet sende 160.000 kroner fra støttespillere i Norge til de irakiske dominikanersøstrene. Og vi har i disse dager mottatt søstrenes takk for bidragene – en takk hvor de inkluderer alle fremtidige brukere av den nye avdelingen – som vil være de fattige.

Sr. Else-Britt Nilsen OP

Bidrag kan sendes over bankgiro 1720.22.23451, St. Raphaël Bagdad, v/ Laila Kollum, Hedmarksgt.10d, 0658 OSLO.

Kontaktperson er Else-Britt Nilsen OP, Katarinahjemmet, Gjørstads gt. 9, 0367 OSLO

Telefon: 23.21.54.10. Fax: 22.60.84.34.

e-mail: e.b.nilsen@teologi.uio.no

sten. Som også kan fortelle at St. Margareta av Antiokia også tråkker på et uhyre som symboliserer ondskaben, samtidig som hun holder hendene sammen i bønn: «Bønnen var våpenet mot ondskaben.»

Det avsluttende avsnitt fengte særlig en katolsk leser: «Figurene ble malt om i de nåværende fager etter middelalderen, og St. Olav

fikk malt navnet Josef over brystet. Kanskje er denne navneendringen grunnen til at altertavlen overlevde reformasjonen?»

KARDINAL KREVER DESENTRALISERING

I et intervju med *Famiglia Cristiana*, Italias mest solgte ukeblad, sier kardinal Stephen

Hamao (73) at det trengs et nytt konsil om man skal komme noen vei med en påkrevet desentralisering av Den katolske kirke. Hamao, som leder Det pavelige råd for pastoral omsorg for migranter og reisende, anbefaler også at det pavelige embedsverk, kurien, endrer strategi. «Vi i den romerske kurie må gi mer akt på og vise større respekt for de lokale kirkene,» sier Hamao. «Vi er vant til å gi anvisninger, undervise og korrigere. Jeg ser gjerne at vi blir flinkere til å lytte, hjelpe og oppmuntre.»

Hamao, som overraskende ble utnevnt til kardinal sist høst, er japaner og konvertitt. Han har lenge tatt til orde for større kollegialitet i kirken, i tråd med Det 2. Vatikankonsils lære om at det er biskpekollegiet sammen med paven som leder kirken, ikke kurien på vegne av paven. Hamao er en av de to kardinalene som har undertegnet en oppfordring, signert av 38 biskoper, hovedsakelig fra utviklingsland, om et nytt konsil. Den andre kardinalen er brasilianeren Evaristo Arns, erkebiskop emeritus av Sao Paulo. (Cf. www.proconcil.org).

I intervjuet beklaget kardinal Hamao at bispesynoden, som ble opprettet etter Det 2. Vatikankonsil (1962-65), er lite egnet til å løse de spørsmål som ligger åpent i dagen, f. eks. spørsmålet om «større uavhengighet for lokalkirkene»: Synodene er «kun rådgivende og gjentar ofte seg selv». Dagens lokalkirker er ikke barn, og det de trenger, er mer uavhengighet og «mer råderett når det gjelder å planlegge forkynnelsen og det pastorale arbeid på lokalplanet». Den som i forkynnelsen i f. eks. Asia, midt blant andre store religioner, starter med Kristus som den eneste Frelser for menneskeheten, risikerer å tale for døve ører. Forkynnelsen må gå skrittvis frem, krever Hamao og innrømmer samtidig at dette delvis blir sett annerledes i Roma.

Andre mulige temaer for et

TANKER FØR ET JUBILEUM

«Som kvinner og som katolikker lever vi i et krysspress av utfordringer og forventninger. Noe av dette gjenspeiles i vårt arbeid i NKKF,» sa Mette Bruusgaard, leder i Norges Katolske Kvinneforbund, bl.a. i sin åpningstale ved forbundets landsmøte i Ålesund sist høst. «Det er dem som mener at kvinneforeninger hører fortiden til – eller at vi som kristne skulle være mer opptatt av saker enn av kjønn. Allikevel vet vi av erfaring at det fortsatt er nødvendig i vår kirke å synliggjøre kvinnene og hevde deres rett til deltagelse og medbestemmelse. Men vi vet også at i vårt sekulariserte norske samfunn er det verdier som vi – i kraft av å være både kvinner og katolikker – kan og bør utfordre våre omgivelser med, fordi vi ut fra vår spesielle bakgrunn kan gi signaler om en slags alternativ feminisme – en feminisme som gjør kvinnene nærværende, men samtidig ikke forkaster deres sentrale rolle som bærere av menneskelige verdier.

Vi som er samlet her i dag har sikkert forskjellige tanker omkring vårt medlemskap i NKKF – og har ofte svært ulike forventninger. Noen ser kanskje på organisasjonen som del av et sosialt nettverk, andre som en felles arena for å gå inn i konkrete problemstillinger. Noen ønsker å bli stimulert gjennom kulturelle aktiviteter med religiøs tilknytning, andre ser en oppgave lokalt på det mer sosiale eller humanitære plan.

Norges Katolske Kvinneforbund skal knytte sammen disse ulike interessene på en måte som gjør at de fleste kan føle seg hjemme, men også slik at organisasjonen ikke fremstår tannløs, men med en tydelig profil.

Slik står vi overfor store oppgaver – i dag som tidligere. Det er oppgaver som må løses i fellesskap om vi ønsker at NKKF skal bestå. Vi er få, og vi blir eldre. Arbeidet skal gjøres på fritid av kvinner som ofte allerede ligner de berømmelige Tordenskiolds soldater – og som ikke sjelden befinner seg i tidsklemme. Det sier seg selv at resultatet ikke alltid blir perfekt, og at man undertiden ikke lever opp til forventningene.»

Med tanke på at NKKF fyller 80 år i 2004, stilte Bruusgaard spørsmålet om organisasjonen var «liv laga?» Og svarte bl.a. slik: «Vi som er samlet her denne helgen, er vel blant annet kommet hit fordi vi mener det! NKKF har ennå verdier å tilføre vår kirke og vårt samfunn. Men få av oss tror nok på en organisasjon for organisasjonens egen skyld. Vi ønsker at NKKF skal stå for noe mer enn bare å sende papirer frem og tilbake oss imellom. Tross våre 80 år må vi vise at vi er unge av sinn, levende opptatt av det som skjer i vårt samfunn og ute i verden, åpne og engasjerte, men kritisk innstilt og med våre meningers mot.»

Fra NKKF-NYTT

nytt konsil er ifølge kardinal Hamao bioetikken samt endringer i sjelesorgen på grunn av økende mobilitet. I tillegg til den klassiske geografisk baserte menigheten må det finnes en annen form for sjelesorg for dem som ikke føler at de tilhører en bestemt menighet. THE TABLET/KI

ANGLIKANSK DOMPROST BLIR KATOLIKK

William Edebohls, tidligere anglikansk domprost av Ballarat, har gått over til den katolske tro. Den fremstående australske geistlige understreker i et budskap offentliggjort i Melbourne rett før jul at «en lang privat og indre trosreise» har ført ham til «enhet med biskopen av Roma». Hans konversjon må ikke tolkes som «kun tilbakevisning av eller utilfredshet med den anglikanske kirke».

Edebohls' konversjon kan være begynnelsen på en bølge, heter det i en kommentar i Melbourne-avisen *Sun Herald*. Under ledelse av rektoren ved All Saints Church i Brisbane, David Chislett, førte en delegasjon av konservative anglikanere allerede i oktober de første sonderingssamtalene i Vatikanet om en organisert konversjon, skriver avisen. Antall anglikanere som avviser prestevielse av kvinner og homofile, vokser stadig.

Edebohls, som er gift og har to barn, arbeider nå som kapellan i et katolsk sogn i Melbourne. Konversjonen skjedde for flere måneder siden, men er først nå blitt kjent. Edebohls ble viet til katolsk prest i St Patrick's Cathedral i Melbourne i november. KI

FN-ROS FOR KATOLSK AIDSARBEID

Den katolske kirke er «en svært god partner i kampen mot aids», sa Desmond Johns, lederen for FN-organisasjonen UNAIDS nylig under et møte med den tyske katolske hjelpeorganisasjonen Missio. Johns roste særlig arbeidet

innen medisinske omsorg for hiv- og aids-syke i den fattigste del av verden, men kom også inn på Den katolske kirkes utstrakte holdningsskapende innsats på lokalplanet rundt om i verden. Meningene er delte når det gjelder «kondomers rolle og effektivitet» i aidssammenheng», sa Johns, men påpekte samtidig at uenigheten om kondombruk «bare er et lite aspekt ved det forebyggende arbeidet».

VATIKANRADIOEN

KIRKEMUSIKK OG «TEMPLETS VERDIGHET»

I en erklæring i anledning 100-årsmarkeringen for skrevet *Tra le sollicitudine*, et *motu proprio* fra pave Leo XIII, sier pave Johannes Paul II at selv om kirken er åpen for nye former for sakral musikk – forutsatt at de respekterer liturgi-ens ånd og har kunstnerisk verdi – er gregoriansk sang og polyfonisk musikk fremdeles sentrale for kirkens liturgiske liv og feiringer. Pave Leos skriver er «nærmest en slags juridisk kodifisering for sakral musikk», skriver pave Johannes Paul. Som på sin side ønsker «å fremsette på nytt noen fundamentale prinsipper for denne viktige sektor av kirkens liv», men også å sikre at «den liturgiske musikken i økende grad tilsvare intensjonene».

Bruk av folkemusikk i liturgisk sammenheng kan være av betydning bl.a. for inkulturasjonen, men kirken «må aldri bli et laboratorium for eksperimentering», advarer paven. Sakral musikk må ikke være uforståelig for lytterne, og instrumentene som brukes, må svare til «templets verdighet». Men også «erfaringen av stillhet» har sin plass i liturgien, ikke minst i vår hektiske tid. «Det er ingen tilfeldighet at også utenfor kristen sammenheng øker interessen for meditasjon,» fastslår paven. «Liturgien, som benytter seg av så mange slags tegn og momenter, må ikke glemme også å bruke stillheten.» THE TABLET

40 ÅR SIDEN LITURGIREFORMEN

Den 4. desember var det 40 år siden Det 2. Vatikankonsil vedtok sitt første dokument: *Sacro-sanctum concilium*, «konstitusjonen om den hellige liturgi». Ved et symposium i Vatikanet i den anledning minnet p. Matias Auge, konsulent for *Kongregasjonen for liturgien og sakramentene*, om at utfordringen for kirken er å finne balanse mellom den enkelte troendes behov for tilbedelse og liturgi-ens rolle som de troendes felles bønn. Mange mener at «sansen for mysteriet» er gått tapt i den nye messen, noe kirken må ta alvorlig, samtidig som den må vokte seg for å gjøre liturgien til et utelukkende privat anliggende. I messen ber de troende sammen, men liturgien må også gi «rom for stillhet, bønn og kontemplasjon». Folk har rett til ikke å bli bombardert med «en tilfeldig 'multiplikasjon' av ord og gester».

Kardinal Ivan Dias, erkebiskop av Bombai, påpekte at særlig i misjonslandene er inkulturasjon – det å la den lokale kultur få influere musikk og gester – viktig «for å unngå at kristendommen oppfattes som noe fremmed eller likefrem forstyrrende i forhold til den lokale kultur».

Troskongregasjonens formann kardinal Ratzinger, i sin tid teologisk rådgiver ved konsilet, sa bl.a. at man, i lys av de mange som i ulike anliggender henviser til konsilet, trenger å gjenvinne et balansert syn på tingene ved igjen å reflektere over konsilets egen tekst. Vi må gjenvinne liturgi-ens essens, mente Ratzinger.

Han understreket imidlertid at de misbruk som har forekommet, ikke gir grunn til å vende tilbake til den før-konsiliære messeform. Det grunnleggende i den nye liturgien er kommet for å bli, sa Ratzinger, det som trengs er bedre innføring og en «fordypelse».

THE TABLET

PAVEN: FRED – EN PLIKT!

I sitt budskap til Verdensfredsdagen den 1. januar – den 37. i rekken siden pave Paul VI innstiftet fredsdagen i 1967 – tar pave Johannes Paul II sterkt til orde for et godt internasjonalt lovverk som kan sikre freden. Økt vektlegging av menneskerettighetene i internasjonal sammenheng har gjort at mange ønsker en reform av FN, og paven gjentar derfor sine egne ord fra 1995 om at FN «i stigende grad må bli noe mer enn en kald administrativ institusjon og bli et moralsk senter hvor alle verdens nasjoner kan føle seg hjemme».

I det han kaller «en ydmyk appell» til verden – med særlig adresse til verdens ledere, til jurister og lovgivere, til dem «med læreansvar for de unge» samt mennesker som måtte føle seg «fristet til å gripe til det uakseptable middel som terror utgjør» – sier paven bl.a. at «fred er mulig – og når fred er mulig, er den også en plikt». Selv om kampen mot terror til tider skulle involvere maktbruk, kan denne kampen aldri vinnes ved maktbruk alene, men gjennom byggingen av en sivilisasjon der rettferdighet og kjærlighet råder. «Mer enn noen gang,» skriver paven, trenger menneskeheten «å gjenoppdagen veien til samhold, oversvømmet som den er av selvishet og hat, maktbrynde og hevnløst».

Med tanke på konflikten mellom israelere og palestiner understreker paven at skal det bli varig fred i området, trengs mer enn rettferdighet; Det trengs også tilgivelse. Varig fred kan det først bli når partene i konflikten bestemmer seg for å «overskride rettferdighetens enkle logikk og åpne seg også for tilgivelsens logikk».

ZENITH

**BISKOP BEKLAGER
«LEGPREDIKANT»**

I Sveits som i en del andre land, hender det at legfolk, i strid med Vatikanets forskrifter, får preke i

OBS!

Kort før jul ble St. Olavs datamaskin stjålet og dermed forsvant bl.a. en del innsendte manuskripter og samtlige E-postadresser. Om noen savner tilbakemelding på E-post/manuskripter, vær så vennlig å ta kontakt igjen. Adressen er fremdeles:

tidsskriftet@katolsk.no

Hilsen St. Olavs redaksjon

messen. Nylig gikk biskop Amédé Grab i Chur, Sveits, offentlig ut og sa at han heretter ville se til at reglementet blir tatt mer alvorlig: Bakgrunnen for uttalelsen var, melder det østerrikske katolske nyhetsbyrået Kathpress (KAP) at organisasjonen *Pro Ecclesia* hadde meldt fra om regelbrudd til Roma, som så hadde gitt biskopen en skrape. Biskop Grab sier imidlertid at han har forståelse for at en eldre prest eller en prest som grunnet prestemangel må feire flere messer hver søndag, i unntakstilfeller ber en leg teolog om å holde prekenen.

CIG

**TÅLMODIGHET OG
NATTVERDFELLESSKAP**

Den tyske katolske dogmatikeren Peter Neuner og den protestantiske fundamentalteologen Gunther Wenz oppfordrer til tålmodighet i arbeidet for nattverdsfelleskap mellom protestantiske og katolske kristne. Målet må ikke bare være fellesskap i Herrens måltid, men fullt kirkefellesskap, sier Neuner. «For katolikker kan ikke det ene skilles fra det andre». Katolsk tilbakeholdenhet i dette spørsmålet må ikke misforstås som manglende interesse for økumenikk.

Neuner viser også til at det ennå manglende nattverdsfellesskapet også henger sammen med den ulike embetsforståelsen på protestantisk og katolsk hold. Imidlertid er teologer fra begge konfesjoner allerede kommet hverandre svært nær på dette punkt, slik at en gjensidig anerkjennelse ville kunne være mulig.

Samtidig sier Neuner at han

var overrasket over den uhøflige behandlingen av presten Gotthold Hasenhüttl. Under en messe ved Den økumeniske kirkedagen i Berlin sist sommer, innbød Hasenhüttl også protestanter til å motta nattverden, hvorpå han ble suspendert fra prestedjenesten av biskop Reinhard Marx av Trier, en avgjørelse Hasenhüttl anket til Vatikanet. Det Hasenhüttl gjorde, «er i tråd med det som skjer hver søndag i ikke så få menigheter», fremholder Neuner.

Hasenhüttl sier selv at han ikke hadde regnet med å bli suspendert, «især fordi kardinal Lehmann (formann i den tyske bispekonferanse) har erklært at min forseelse kunne plasseres på det laveste trinn». Hasenhüttl mener at han ikke har overtrådt forbudet mot interkommunion: Kirkeretten åpner nemlig for at protestanter i unntakstilfeller kan innbys til det katolske nattverdsbord. Og, sier Hasenhüttl i et intervju: «De første økumeniske kirkedager etter c. 500 års adskillelse er et unntakstilfelle *par excellence*... Jeg er klar over at jeg ikke fulgte biskopens ønske, men det skal jeg da heller ikke alltid gjøre.»

Fundamentalteologen Wenz understreker at protestantiske kristne må følge Den katolske kirkes problemer med den eukaristiske gjestfriheten med tålmodighet og forsøke å tilby tolkningshjelp. Samtidig må de gjøre det enda tydeligere hvorfor de selv mener enhver døpt kristen kan gå til kommunion.

KATHPRESS/KI/KATOLSK DIALOG

Redaksjonsslutt 14.01.04

blikk på tiden

Nobel-skaut og julemeny

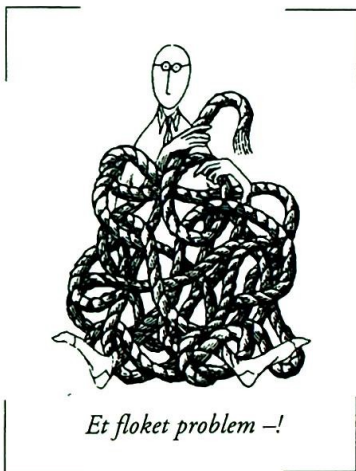
Litt akterutseilt å gripe tilbake til fjorårshendelser? Det får stå sin prøve: Her er nemlig ting og temaer som tikker og går fremdeles.

Skautet først. Spenningen var stor før fredsprisutdelingen i Oslo rådhus den 10. desember: Ville Shirin Ebadi stille med eller uten *hijab*, hodeplagget mange muslimske kvinner bærer? Allerede da tildelingen ble kjent i oktober, påtalte de iranske mullaher strengt – og avslørende! – at Shirin ikke hadde på seg det i hjemlandet påbudte skaut da hun på fransk TV kom med sine første kommentarer! *Det syntes i første omgang å være verre i mullahenes øyne enn at prisen gikk til en menneskerettsforkjemper, som utfordrer det tolkningsmonopol av islam de selv påberoper seg.* (Et uoffisielt plaster på såret skal det, ifølge *Catholic Herald*, ha vært for mullahene at pave Johannes Paul, storfavoritt til årets pris, tross alt ble danket ut!)

Som kjent stilte Shirin Ebadi uten *hijab*, både på Gardermoen og i Rådhuset. Og siden har diskusjonen om hodeplagget gått i mediene Europa rundt! Det vil si den var allerede godt i gang bl.a. i Tyskland: Der går bølgen høyt om muslimske læreres rett til å undervise med *hijab* på. Et fransk lovforslag, fremlangt samme dag som prisutdelingen i Oslo, satte virkelig fart i debatten: «Stasi-kommisjonen» (oppkalt etter kommisjonens formann, Bernard Stasi, og ikke etter det allestedsnærværende sikkerhetspoliti i det nedlagte DDR!) vil bl.a. forby elever i de statlige skoler å bære

symboler og klesdrakt som markerer religiøs tilhørighet på «iøynefallende» måte, «*ostensible*» i originalteksten. Klar støtte til forslaget fra president Chirac har høynet temperaturen i mediene og på gaten. Og hva med jødernes kalott, *kippa*, og sihkernes turban? Er de «*ostensible*»?

Lovforslaget, i førte rekke ment å fremme integreringen av Frankrikes mange millioner muslimer samt «rime» med den fran-

Et floket problem –!

ske republikks sekulære verdier og strikte *laïcité*, har ført til protestdemonstrasjoner og gitt de mer militante franske muslimer vind i seglene.

Også Roma har, indirekte mener mange, meldt seg i debatten. Religionsfriheten trues i enkelte europeiske land, sa paven i sin årlige tale til diplomater akkreditert til Den Hellige Stol. Enkelte land tror at skille mellom kirke og stat er det samme som forbud mot religion i det offentlige rom, sa paven.

Hvorfor så stor ståhei omkring et stykke tøy? Fordi det

nettopp ikke er et sølle tøyestykke, men et symbol. Religiøst symbol? Koranen har intet påbud om at kvinner skal tilsløres, men det anbefales, såvidt vi forstår. Politisk symbol? Kulturell markør? Fritt valgt mote? Identitetsskapende plagg i en minoritetssammenheng? Protest mot vestlig kultur/moral/umoral? Mange meninger, både innen- og utenfor islam, har vi skjønt.

Griper vi langt ned i bunken – til Bibel og nytestamentlige skrifter ikke uten innflytelse på det historisk sett 'yngre' fenomenet islam – skimtes urgamle konturer: Kvinnen som den store forfører-sken, som må dekkes til for at mannen ikke skal falle i fristelse! Konturer Shirin Ebadi fremdeles ser anno 2003. «Skaut og slør som sådan er ikke vårt sentrale problem», sa hun til tyske *Badische Zeitung*, «det jeg tar avstand fra, er det som ligger bak: Kvinner må dekke seg til fordi de gjelder som symbol på seksuelle synder, og ikke først og fremst oppfattes som mennesker.»

På hjemmebane overholder hun likevel Irans skautpåbud. Strategisk klokt av juristen Ebadi. Som ikke er alene om å mene at islam og menneskerettigheter ikke nødvendigvis står i motsetning til hverandre. En konferanse i Oslo for noen år siden samlet et bredt spekter av islamske forskere, hovedsakelig fra vestlige læresteder, som nettopp arbeider med å forsone (les nytolke) islam med sentrale menneskerettigheter som likhet for loven, religionsfrihet, ytringsfrihet etc. «Støtt oss i arbeidet,» var deres appell. Og Anne-Sophie Roald, tidligere kvinne-

fronter, konvertitt til islam for 20 år siden og i dag professor i religionshistorie ved Høyskolen i Malmø, sier det slik i siste nr. av AmnestyNytt: «Vi må gå tilbake til prinsippene i det islamske trosgrunnlaget, forholdet mellom gud og menneske, og spørre hvordan disse prinsippene kan leves ut i vårt samfunn. Islam må bevege seg fra fokus på fellesskapet, på de kollektive rettighetene, til fokus på individets rettigheter. Først da vil kvinner oppleve full respekt for sine rettigheter.» Det var vel noe slikt vår hjemlige minister Erna Solberg mente da hun oppfordret til «modernisering» av islam.

Selvsagt har hijab- og symboldebatten spredt seg til våre hjemlige medier. Her skal bare nevnes ett av mange innspill: Hege Storhaug fra organisasjonen med det forpliktende navn *Human Rights Watch* var raskt ute i Klassekampen med helhjertet tilslutning til president Chirac. Og i oppfølging på TV krevde hun at foreldre, ut fra hensynet til toleranse og religionsfrihet og barns rettigheter, må avstå fra å formidle religiøs tro til sine barn og henge trossymboler som kors etc. på dem. Underforstått: Å formidle religiøs tro, er foreldretvang – å formidle ikke-tro, derimot, er både tillatt og laudabelt. Er ikke *ikke-tro* også en slags tro? Forstå det den som kan!

Vi gjør det ikke, men siden det er mangt både på jord og i de mer høyereliggende strøk vi ikke forstår, skal vi ikke lage noe stort nummer av saken. Kun sitere nok legen og dramatiker Arthur Schnitzler: «Toleranse er å tilgi andre deres feiltagelser,» skriver han elegant overbærende et sted. Og tilføyer: «Takt er å overse dem.»

Nok hijab-debatt og tilliggende floker i denne omgang. Som glidende overgang til neste emne velger vi følgende blant mange drepene *bons mots* av annen østerriker, satirikeren, kriti-

keren og dikteren Karl Kraus. «Her må det spares, koste hva det koste vil!» sa Kraus. President Chirac har neppe lest Kraus, skjønt hvem vet? «Her skal det integreres, koste hva det koste vil» synes å være Chiracs oppskrift. Hva regningen blir, gjenstår å se.

Så til NRKs julemeny. Et av de mer stillfarne innslag var et program med John W. Gran, biskop emeritus av Oslo. Skjønt programtittelen «Fra ateist til katolsk biskop» var spenstig nok og signaliserte ingen tradisjonell kirkelig karriere. Som biskopen selv sa i et intervju i *St. Olav* noen år tilbake: «Gud skriver rett på krokete linjer.» Det var dette krokete som programmet handlet om: Gutten som 13 år gammel bestemmer seg for å bli operaregissør, og som med 14 blir ateist; den unge registudenten som p.g.a. den annen verdenskrig blir «låst fast i Italia» i fem år, og som etter «en sterk religiøs opplevelse ... helt uventet og helt ufortjent» (mer sies ikke om den sak) nærmer seg den katolske kirke og etterhvert blir munk, prest og til sist altså biskop. Talent og tilbøyelighet kunne lett ført i annen lei: Filmregissør het en av de stikkveier unge Gran med hell var innom og fant fristende: Men «et veritabelt religiøst kall» som «passet meg dårlig», bekjenner biskopen, «ble sterkere enn meg selv». I fjor var det 40 år siden han ble bispeviet og 20 år siden etterfølgeren, Gerhard Schwenzer, overtok.

Programmet var velgjørende fritt for talk showets fikse fakter. Programansvarlige Vibeke M. Falk var verken å se eller høre, men man aner det formidable forberedelses- og redigeringsarbeid bak det halvtimelange programmet, som stort sett bestod i at biskopen – velformulert, u-dramatisk, med forsiktig varme og finstilt humor – fra sin stol i stuen fortalte sin krokete historie. Kun avbrutt av gamle svart-hvittarkivklipp her og der, hvorav det

mest 'eksotiske' var det hvor biskopen, i knickers og selbuvotter på ski nedad bakke sammen med Jacob Weidemann, oppfanges av NRKs medarbeider og filmkamera for å samtale om et bokprosjekt biskopen har fått sin malervern med på: Johannes-evangeliet, «Kjærlighetens evangelium», med illustrasjoner av Weidemann. Hvem hadde regien bak denne filmatiske fulltreffer den gang, tro?

«Kjærlighetens farve er blå,» sier Weidemann der han lener seg på skistavene under snetunge grøner, for «blå er den himmelske kjærlighets farge; jomfru Maria er alltid kledd i blått». Og kjærlighet, forklarer biskop Gran årtier senere der han sitter i sin stue og forteller sitt liv, er Guds vesen: «Johannes' definisjon av Gud er: Gud er kjærlighet.» Det er ut fra Jesu inntrengede bud «elsk hverandre og din neste som deg selv» at vi skal bedømmes. «Jeg sier bevisst bedømmes og ikke dømmes,» understreket biskop Gran, for «Gud er kjærlighet». En ekse-gese som bør spres med store bokstaver.

Følgende biskoppelige observasjon er også verd å merke seg: I dagens «overinformerte» samfunn er de gamle Pauli ord «hvorledes skal menneskene tro med mindre de hører» ikke nødvendigvis så aktuelle, påpekte biskop Gran. «Inntrykket er at i dag rekker vi menneskene mere ved å høre på dem enn ved å tale til dem.»

NRK skal ha takk for programmet og for reprisen. Er det håp om nok en reprise til et mer seervennlig tidspunkt enn kl. 10.30 en søndag formiddag? Repriser tilgodeser både skranten økonomi og opptratte seere (kirkegjengere inklusive), og NRK har begge deler. Dertil: Undervurder ikke dagens tidsklemte menneskers behov for det litt mer langstrakte og rolige. For mye av det kjappe blir lett kjipt. Gran-programmet er en velgjørende antidose. *Observatoria*

REDAKSJON: Unni Klepper, Joynt (ansvarshavende redaktør),
Olav Egil Aune, Arnfinn Haram o.p., Susanne Kjekshus Koch,
May-Lisbeth Myrhaug, Brynjulv Norheim

FASTE MEDARBEIDERE: Bernt Eidsvig, Liv Greni, Gunnel Vallquist

REDAKSJONSRÅD: Liv Blikrud, Petter Bruce, Tove Bull, Arne Fjeld o.p.,
Nils Heyerdahl, Ingrid Joys, Pål Kolstø, Egil Mogstad, Else-Britt Nilsen o.p.

REDAKSJONENS ADRESSE: Akersveien 16, 0177 Oslo. Tlf.: 23 21 95 48 (redaksjonen)/
23 21 95 00 (ekspedisjon og adresseforandring). Fax.: 23 21 95 43. E-post: tidsskriftet@katolsk.no

ABONNEMENT: Årsabonnement kr. 240,- (Norge)/ kr. 250,- (øvrige europeiske land)/
kr. 275,- (andre verdensdeler). Bankgiro: 6210.05.14686

Design: Roger Jensen. Trykk: Viking Grafisk Digital AS, Oslo - Tlf. 23 14 28 00

ISSN 0802-6726

BOKHANDEL AS

Akersvn. 14 - 0177 Oslo
Tlf. 23219555 - Fax 22360263
E-post: bokhandel@katolsk.no
Nettbokhandel: www.stolavbok.no

GODT NYTT BOKÅR TIL ST. OLAVS LESERE!

VI ANBEFALER:

Christopher Brooke:
«The age of the Cloister
The story of monastic life in the Middle Ages»
Sutton Publishing, 2003
Hft. Kr. 193,-

Henry J. M. Nouwen:
«The Genesee Diary
Report from a Trappist Monastery»
Darton, Longman & Todd. Nyopptrykk 2003
Hft. Kr. 158,-

Bernt T. Oftestad:
«Sigrid Undset
Modernitet og katolisisme»
Universitetsforlaget, 2003
Hft. Kr. 299,-

Nan Bentzen Skille:
«Innenfor gjerdet
Hos Sigrid Undset på Bjerkebæk»
Aschehoug, 2003
Ib. Kr. 349,-

KATOLSK TIDSSKRIFT FOR RELIGION OG KULTUR

Futurum

Ikke bare én gang
Ikke bare i begynnelsen
Skapelsen er presens
og futurum

Hver dag –
hver eneste dag og natt –
hvert bankende sekund
eksploderer skaperordene
Bli liv
Bli lys
Bli mennesker i mitt bilde
Bli tro
Bli kjærlighet

Og det blir

Fra Spor av lys. Tekster langs en tro av August Bolstad,
J.W Cappelens Forlag 2000

REDAKSJON

Unni Klepper Jøvatn

(ansv. redaktør)

Olav Egil Anne

Arnfinn Flamm n.p.

Susanne Kjekshus Rødh

May Elisabeth Myrhaug

Per Egil Jøvatn